
**NÄKEMYKSIÄ VAMMAISEN LAPSEN
HARRASTUSTOIMINNAN MERKITYKSESTÄ
JA HAASTEISTA**

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, 15.3.2012

Susanna Hippeläinen

Jenni Knuutila

HÄMEENLINNA
Sosiaalialankoulutusohjelma

Tekijät	Susannan Hippeläinen & Jenni Knuuttila	Vuosi 2012
Työn nimi	Näkemyksiä vammaisen lapsen harrastustoiminnan merkityksestä ja haasteista	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää näkemyksiä vammaisen lapsen harrastustoiminnan merkityksestä ja haasteista. Tavoitteena oli kartoittaa vammaisten lasten vanhempien näkemyksiä ja tuoda lasten ääntä kuuluviin. Opinnäytetyön avulla haluttiin kiinnittää huomiota harrastustoiminnan tärkeyden ja tarjonnan vähyyden väliseen ristiriitaan.

Teoreettinen viitekehys muodostuu lapsen äänen kuulemisesta, harrastustoiminnasta ja sosiaalipedagogiikasta. Sosiaalipedagogiikasta avataan syrjäytymisen, yhteisöjen ja sosiaalisten verkostojen käsitteitä. Aihetta käsittelevä aiempi tutkimus sekä teoria-alueet tukevat tutkimuksesta saatuja tuloksia.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistoa kerättiin teemahaastattelujen sekä erityisliikuntakerhon toiminnasta otettujen valokuvien avulla. Teemahaastattelut analysoitiin teemoittelemalla ja niitä käytettiin vanhempien kuulemiseen. Valokuvia käytettiin lasten äänen esiin tuomiseksi.

Tutkimustuloksia saatiin tutkimuskysymysten mukaisesti harrastustoiminnan merkityksestä, lapsen harrastamattomuudesta, harrastustoimintaan liittyvistä haasteista sekä lasten näkökulmasta. Vanhemmat painottivat harrastustoiminnan merkitystä vahvasti, ottaen myös erilaiset haasteet huomioon. Johtopäätöksenä voidaan todeta vanhempien ja lasten pitävän harrastustoimintaa hyvin merkityksellisenä. Tutkimustulokset osoittavat myös, että toimintaan tai sen järjestämiseen liittyvät haasteet tulisi huomioida. Tällä voitaisiin lisätä vammaisen lapsen osallistumismahdollisuuksia.

Avainsanat Vammaisuus, lapset, kuuleminen, harrastukset, sosiaalipedagogiikka

Sivut 41 s. + liitteet 5 s.

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services

Authors	Susanna Hippeläinen & Jenni Knuutila	Year 2012
Subject of Bachelor's thesis	Views on the Significance of Leisure Activity for a Disabled Child and the Challenges it Imposes	

ABSTRACT

The research problem of the thesis was to explore views on the significance of leisure activity for a disabled child and on the challenges it imposes. The aim was to survey the views of disabled children's parents and to bring out the children's voice. The meaning of the thesis was to draw attention to the inconsistency between the importance of hobbies and the shortage of supply.

The theoretical background of the study consists of the hearing of the child's voice, leisure activity and social pedagogy. From the social pedagogy, the concepts of social exclusion, communities and social networks are defined. The earlier research which deals with the subject and theory areas supports the results that were obtained from the study.

The thesis was carried out as a qualitative study. The material was collected using thematic interviews and photos taken during the special sports club activity. Interviews were analyzed by the method of content analysis. Photographs were used in order to bring out the children's voice.

The research results of the thesis were obtained according to the study questions about the significance of the leisure activity, the reasons why a child does not participate in leisure activities, the challenges which are related to the leisure activity and the children's opinions. The parents emphasized the significance of the leisure activity strongly, taking the different challenges also into consideration. It can be concluded that the parents and the children regard the leisure activity as very significant. The study results also show that attention should be paid to the challenges which are related to leisure activities. Thus, the disabled children's possibilities to participate could be increased.

Keywords Disability, children, hearing, leisure activity, social pedagogy

Pages 41 p. + appendices 5 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	2
2.1	Tausta ja tarve.....	2
2.2	Lapsen äänen kuuleminen.....	3
3	HARRASTUSTOIMINNAN MERKITYS YKSILÖLLE.....	5
3.1	Harrastustoiminta.....	5
3.2	Aiemmat tutkimukset.....	6
4	SOSIAALIPEDAGOGINEN VIITEKEHYS.....	8
4.1	Sosiaalipedagogiikka.....	8
4.2	Syrjäytyminen.....	9
4.3	Sosiaaliset verkostot ja yhteisöt.....	10
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	11
5.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	11
5.2	Aineiston hankinta.....	12
5.2.1	Teemahaastattelu.....	12
5.2.2	Erityisliikuntakerhon toiminta ja valokuvat.....	13
5.3	Aineistojen analysointi.....	14
5.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	16
6	VAMMAISEN LAPSEN HARRASTUSTOIMINNAN MERKITYKSIÄ JA HAASTEITA.....	18
6.1	Vanhempien antamat merkitykset.....	18
6.1.1	Harrastus lapsen ”omana juttuna”.....	19
6.1.2	Harrastukset ja tunteet.....	19
6.1.3	Harrastukset ja sosiaalisuus.....	20
6.1.4	Vaihtelua arkeen.....	21
6.1.5	Lasten harrastukset ja perhe.....	21
6.2	Lasten antamat merkitykset.....	22
6.3	Lapsen harrastamattomuuden syyt.....	23
6.3.1	Sopiva ryhmä ja ikä.....	23
6.3.2	Päiväkoti tai koulu harrastusten tuojana.....	25
6.4	Harrastustoiminnan haasteita.....	26
6.4.1	Tarjonta.....	26
6.4.2	Tiedotus.....	27
6.4.3	Vapaaehtoistoiminta.....	28
6.4.4	Toiminnan laadun kriteerit.....	30

7	JOHTOPÄÄTÖKSET	32
7.1	Vanhempien antamat merkitykset.....	32
7.2	Lasten antamat merkitykset.....	33
7.3	Syyt lapsen harrastamattomuuteen.....	34
7.4	Harrastustoiminnan haasteet	34
8	ARVIOINTI JA POHDINTA.....	36
8.1	Arviointi	36
8.2	Teemahaastattelut.....	37
8.3	Valokuvat	37
8.4	Ideoita jatkotutkimuksiin.....	38
	LÄHTEET	39
Liite 1	Teemahaastattelun runko	
Liite 2	Liikuntakerhon toimintakertojen rungot	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää näkemyksiä vammaisen lapsen harrastustoiminnan merkityksestä ja sen haasteista. Työn lähtökohdaksi on vammaisten lasten harrastusten vähäinen tarjonta. Tämä on myös laajemmin yhteiskunnallinen haaste. Opinnäytetyössä korostuvat lisäksi tasa-arvoon liittyvät tekijät. Tarvetta toiminnalle on, mutta tarjontaa ei ole samantasoisesti kuin muilla lapsiryhmillä. Työssä kartoitetaan sekä vanhempien, että lasten näkemyksiä.

Tarve ja aihe tutkimukselle saatiin Helmi-perhekahvilassa käyville vanhemmilta. Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry:n yhteistyön myötä aiheen osaksi liittyi harrastustoimintaan ja sen järjestämiseen liittyviä näkökulmia. Tutkimuksen edetessä niistä muodostui haasteiden näkökulma.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen. Aineistonhankintamenetelmänä käytettiin vanhempien osalta teemahaastattelua, joka analysoitiin teemoittelemalla. Lasten kuulemiseksi jatkettiin projektityön opintojaksolla perustetun liikuntakerhon toimintaa. Toimintakerrat dokumentoitiin valokuvaamalla. Valokuvia apuna käyttäen tutkimukseen saatiin tärkeitä lasten mielipiteitä.

Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan harrastustoiminnan merkitystä yksilölle sekä siihen vahvasti yhdistyvää sosiaalipedagogista näkökulmaa. Harrastustoiminnan teoriaosuudessa esitellään aiheeseen läheisesti liittyvää aiempaa tutkimusta. Tutkimus tukee erityisesti tämän opinnäytetyön pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta tarkempaan tarkasteluun nostetaan tutkimuksen kannalta olennaiset käsitteet syrjäytyminen, sosiaaliset verkostot sekä yhteisöt.

Vammaisella lapsella tarkoitetaan työssä lasta, joka ei pysty osallistumaan tavalliseen kerho- tai harrastustoimintaan vammansa vuoksi. Lapset ovat alakouluikäisiä ja sitä nuorempia. Puhuttaessa lapsesta, joka ei ole vammaisen, käytetään nimitystä vammaaton lapsi. Tutkimuksessa esiintyvät lasten nimet on muutettu.

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

Laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista vammaisen henkilö määritellään seuraavasti: ”Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista” (L 380/1987 2 §). Yhdistyneiden Kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen eli niin sanotun Vammaissopimuksen mukaan vammaisiksi luetaan ihmiset, joiden vamma on joko pysyvä, henkinen, älyllinen tai aistivamma. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 5.)

Sopimuksessa tarkennetaan, että henkilö on vammainen, jos nämä seikat aiheuttavat esteitä hänen täysipainoiseen ja muiden kanssa yhdenvertaiseen osallistumiseensa yhteiskunnan toimintaan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 5). Painotamme tutkimuksen kohderyhmän rajaamisessa samaa osallistumisen näkökulmaa. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat perheet, joilla on vammainen lapsi tai lapsia, jotka eivät pysty osallistumaan tavalliseen harrastustoimintaan vammansa vuoksi. Vammasta viis! – kuuluu Helmi -perhekahvilan motto, sama periaate on muodostunut pohjaksi tutkimukselle, vamman diagnoosilla ei siis ole merkitystä.

Ainoa lisäkriteeri perheiden valinnassa oli se, että lasten tuli olla alakouluikäisiä ja nuorempia. Rajaus tehtiin sen tähden juuri tähän ikäryhmään, että yläkouluikäisille ja sitä vanhemmille on tarjolla huomattavasti nuorempia lapsia enemmän kerho- ja harrastustoimintaa. Seuraavassa esitellään tarkemmin tutkimuksen taustaa ja tarvetta, sekä kerrotaan kohderyhmästä. Lopuksi avataan keskeistä lähtökohtaa; lapsen äänen kuulemista, jota pyrittiin tuomaan, haasteista huolimatta mahdollisimman paljon esiin.

2.1 Tausta ja tarve

Yhteistyökumppaneina opinnäytetyössä ovat Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry ja sen alainen Hämeenlinnassa toimiva erityislasten Helmi-perhekahvila. Opinnäytetyön osana toimi myös Sosiaalialan opintoihimme liittyvän projektityön -kurssin aikana perustamamme vammaisille lapsille suunnattu liikuntakerho.

Opinnäytetyön aihe saatiin perhekahvilassa käyviltä vanhemmilta. Eräs vanhempi totesi vammaisesta lapsestaan että: ”Ei vaan istuisi telkkarin edessä kun muut perheenjäsenet käy omissa harrastuksissaan ja näkee omia kavereitaan.” Tästä lähti ajatus siihen, että tarvittaisiin tutkimus harrastustoiminnan merkityksestä vammaiselle lapselle. Vanhemmat toivoivat tutkimuksen tuovan näkyvyyttä tällaisen toiminnan tarpeellisuudelle.

Vammaisella lapsella elämää rytmittävät usein fysioterapiat, lääkärikäynnit ja kuntoutusjaksot. Tällöin tavalliselle elämälle saattaa jäädä vähemmän aikaa ja perhe voi lisäksi kokea, ettei heidän lapsellaan ole sijaa esimerkiksi erilaisissa kerhoissa. On kuitenkin tärkeää, että lapsi saisi kokemuksia myös ikäistensä seurasta. (Kosunen & Reina 2010, 347 - 348.)

Oma kiinnostuksemme aiheen tutkimiseen ja kerhon jatkamiseen heräsi projektin aikana. Huomasimme suurista kävijämääristä, että järjestämällemme toiminnalle on paljon tarvetta. Vanhempien kanssa käyty keskustelut ja toiminnasta saadut positiiviset palautteet vahvistivat halua tutkia sitä, mikä merkitys tällaisella toiminnalla on. Tutkimuksessa haluttiin tuoda esiin myös sitä puolta miksi osa lapsista ei käy harrastustoiminnassa. Tällä saatiin työhön eri näkökulmia. Merkitykseen ei haluttu tulevan pelkästään niiden vanhempien ääntä, jotka pitävät harrastustoimintaa niin merkityksellisenä, että ohjaavat lapsensa sen pariin.

Toinen puoli tutkimusta käsittelee harrastustoiminnan käytännön järjestylihin lukeutuvia seikkoja. Tuki ry:n toiveesta tutkimukseen lisättiin kysymyksiä vanhempien näkemyksistä toiminnan laadusta, tiedotuksesta, tarjonnasta sekä vapaaehtoisuudesta. Tutkimustulokset osoittivat näiden alueiden olevan sekä ongelmallisia että puutteellisia. Siksi ne luokiteltiin harrastustoiminnan haasteiksi.

2.2 Lapsen äänen kuuleminen

Yhtenä hyvin tärkeänä lähtökohtana tutkimukselle oli lapsen äänen kuuleminen. Vaikka kohderyhmän lapsista suurimmalla osalla oli kommunikaatio-ongelmia lievistä aina vaikeisiin, haluttiin tutkimukseen yrittää tuoda heidänkin ääntään. Tämä mahdollistettiin liikuntakerhoa jatkamalla.

Lasten kuuleminen ja heidän mielipiteensä kysyminen ovat tavoiteltavia ja hyviä asioita. Niiden avulla voidaan lisätä lapsen osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia asioihin jotka koskevat häntä itseään (Turja 2004 9, 17). Silti lapsen parhaasta puhutaan yleisesti lapsen omaa mielipidettä kuuntelematta ja tapoja lapsen kuulemiseen on vain vähän (Strandell 1995, 27). Lasten äänen kuulemisesta puhutaan YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artiklassa:

Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Sopimuksessa tulee selkeästi esiin ajatus siitä, että lapsen mielipidettä pitää kuunnella kaikissa häntä koskevissa asioissa. Tutkimuksessa haastattelujen kautta tulee vahvasti esiin vanhempien ääni. Vanhempien äänen lisäksi lapsen äänen esiin tuominen oli alusta alkaen yksi työn tärkeimmistä lähtökohdista. Kun kohderyhmänä on vammaisia lapsia, joista suurimmalla osalla on kommunikaatioon liittyviä ongelmia, äänen esiin saaminen voi vaatia erityismenetelmiä. Hootonin ja Wastawayn artikkelissa (2008, 25) on kommunikaatio-ongelmaisen lapsen omaa kertomaa asiasta. Hänen ajatuksensa kuvaavat hyvin nykypäivän tilaa:

Olemme tottuneet kuulemaan ihmisten sanovan ettemme voi kommunikoida, mutta tietenkin he ovat väärässä. Itse asiassa meillä on voimakkaita ja tehokkaita tapoja kommunikoida ja yleensä meillä on monia tapoja kertoa sinulle mitä meillä on mielessä. Kyllä, meillä on kommunikointivaikeuksia ja jotkut niistä ovat yhteydessä meidän vammoihimme. Mutta ylivoimaisesti suurin osa meidän vaikeuksistamme johtuu siitä, ettei ”puhuvilla” ihmisillä ole kokemusta, aikaa eikä sitoutumista yrittääkseen ymmärtää meitä tai sisällyttääkseen meidät jokapäiväiseen elämäänsä.

Franklin ja Sloper (2006, 7) havaitsivat vammaisten lasten osallisuutta kartoittaneessa tutkimuksessa, että vaikka lasten osallistaminen on yleisellä tasolla kasvussa, otetaan vammaiset lapset yhä vammattomia pienemällä todennäköisyydellä osallisiksi. Osallisuutta tapahtuu vain vähällä osalla; heillä, jotka kykenevät parhaiten ja selvimmin kommunikoimaan. Suurin osa sosiaalialan ammattilaisista ymmärsi lasten osallistumisen tärkeyden, mutta tutkijoiden mielestä laajempaa ymmärtämistä tarvitaan. Tutkimuksen mukaan kommunikaatio-ongelmaisten lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset tarvitsevat lisää koulutusta. Lisäkoulutusta voitaisiin antaa esimerkiksi kommunikaatiomenetelmistä, joita voidaan käyttää lapsen kanssa, joka ei puhu. Tulisi huomioida, että kommunikaation tukeminen on aikaa syövä prosessi. Tulokset kertoivat kuitenkin, että onnistuessaan osallistuminen on lapsille todella positiivinen kokemus, ja siksi se onkin kaiken ajan ja vaivan arvoista.

3 HARRASTUSTOIMINNAN MERKITYS YKSILÖLLE

Seuraavassa avataan harrastustoiminnan käsitettä. Aiheita lähestytään jokaisen ihmisen näkökulmasta, sekä vammaisen lapsen näkökulmasta tarkasteltuna. Lopuksi esitellään vielä Väestöliiton harrastustoiminnan merkitystä kartoittanutta tutkimusta.

3.1 Harrastustoiminta

Nyky-yhteiskunnassa harrastamista pidetään tavoiteltavana. Harrastaminen tukee esimerkiksi lapsen minäkuvaa sekä sosiaalisuutta ja se myös kehittää tietoja ja taitoja. Harrastaminen on vastapainoa koulutyölle, se rentouttaa ja synnyttää iloa. (Kukkasniemi & Kukkasniemi 2010, 163.) Vammaiselle lapselle harrastustoiminta voi olla koulun ja kodin lisäksi ainoa väylä kasvattaa sosiaalista verkostoaan ja luoda kodin ulkopuolinen yhteisö, johon kuuluu.

Liikunta, taiteet ja kulttuuri voivat antaa lapsen luontaiselle energialle tarvittun purkautumisväylän. Harrastukset ehkäisevät lapsen ongelmakäyttäytymistä, sekä syrjäytymistä. Syrjäytymisen riski vähenee sosiaalisten taitojen ja itsetunnon kohotessa. (Sulku & Aromaa 2001, 68.) Harrastusten avulla voidaankin tukea lasta jo varhaisessa vaiheessa siten, ettei mahdollisia ongelmia pääse edes kehittymään.

Ennaltaehkäisevän näkökulman lisäksi erityisen tärkeää on harrastusten arkea rikastuttava vaikutus. Tuomiston (2001, 69) mukaan harrastusten puuttuminen ja ajankäytön yksipuolisuus voi johtaa kapeaan ihmiskuvaan. Harrastus tuo vaihtelua arkeen ja voi toimia tukijalkana ja elämää kannattelevana voimana. Elämän koettellessa jokin ihmisen tukijalka voi pettää, jolloin hänellä on hyvä olla useampi, jotka kannattelevat.

Harrastusjoukkueet ja kaverit saavat aikaan ryhmään kuulumisen tunteen sekä me-hengen ja ne opettavat myös arvostamaan toisten osaamista. Joukkoon kuulumisen tunne on merkittävää muun muassa lapsen minäkuvan kehittymisen vahvistumisen kannalta. Lasta ei tule arvostaa suhteessa siihen, mitä muut osaavat, vaan lapsen tulee saada joukkoon kuulumisen kokemus niine taitoineen, jotka hänellä on. (Kukkasniemi & Kukkasniemi 2010, 164 - 166.) Vammaisen lapsi ei aina omaa kaikkia samoja harrastustoimintoihin liittyviä perustaitoja, kuin saman ikäinen vammaaton lapsi. Myös vammaisten lasten kesken kehitystaso ja taidot voivat vaihdella suuresti. Tällöin onkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että lapsi saa taidoistaan riippumatta tarpeeksi arvostusta ja tuntee kuuluvansa harrastusryhmään.

Harrastaminen ei ole kuitenkaan aina niin ihanteellista, kuin toivoisi. Joskus yksilö voi kokea harrastuksen liian vaativaksi, mikä voi saada aikaan huonommuuden tunnetta suhteessa toisiin. Samalla ryhmä saattaa luoda odotuksia taitojen kehittymiselle. Kukkasniemi ja Kukkasniemi (2010, 165) ovat sitä mieltä, että harrastaminen onkin muuttumassa yhä tavoitteellisemmaksi, vakavammaksi ja jopa ammattimaisemmaksi. Esimerkkinä tästä ovat muun muassa urheilujoukkueiden tasoryhmät. Harrastuksiin liittyviä arvoja tulisikin miettiä lapsilähtöisesti ja kriittisesti.

Olisi hyvä, jos harrastaminen merkitsisi enemmän yhdessä tekemisen tarvetta, kuin suorituskeskeistä toimintaa. Esimerkiksi tulossa olevat kilpailut voivat toimia motiivina harjoittelulle, mutta leikkimielisyyttä tai kokeiluhenkisyyttä ne eivät lisää. (Sinkkonen 2008, 33.) Leikkimielisyyden tulisi olla olennainen osa etenkin lasten harrastamista. Leikin ja kokeilun avulla voidaan luoda myönteinen ja hyväksyvä ilmapiiri, joka rohkaisee lasta osallistumaan. Tällöin lapsi voi myös tuntea olevansa arvostettu ja hyväksytty juuri sellaisena kuin hän on.

3.2 Aiemmat tutkimukset

Tutkimuksen aihe on tiukasti rajattu koskemaan vammaisia lapsia, niinpä täysin samankaltaista tutkimusmateriaalia ei löytynyt. Väestöliiton tutkimus ”Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin”, joka tutkii muun muassa lasten harrastuksia, osui kuitenkin hyvin lähelle aihetta. Vaikka tutkimus käsittelee tavallisia lapsia, tukee se hyvin opinnäytetyön aihealueita ja tutkimuksesta saatuja tuloksia, sillä vammastaan huolimatta lapsi on aina ensisijaisesti lapsi.

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen vuoden 2001 perhebarometrin teemana on lapsuus. Kysely toteutettiin lähettämällä postikysely 2000 suomalaiselle 5-, 8- ja 11-vuotiaiden lasten huoltajalle ja aineiston vastausprosentti oli 75. Yhtenä aiheena kyselyssä olivat lasten harrastukset. (Paajanen 2001, 3.)

Tutkimuksen harrastuksia käsittelevässä osiossa huoltajilta kysyttiin, onko heidän mielestään tärkeää, että omalla lapsella on harrastuksia sekä syitä vastaukseen. Tämän lisäksi kyseltiin, käykö heidän lapsensa mahdollisesti sillä hetkellä jossain harrastustoiminnassa tai onko lapsi joskus osallistunut sellaiseen. Huoltajilta tiedusteltiin myös hieman tarkemmin lasten harrastuksista ja siitä, kuinka usein he osallistuvat harrastustoimintaan viikossa. Lisäksi kyseltiin perheen yhteisistä harrastuksista, sekä näkemyksiä siitä onko lasten harrastuksista haittaa. (Paajanen 2001, 41.)

Sitä, että lapsella on harrastuksia, piti kyselyn mukaan erittäin tärkeänä 45 prosenttia ja varsin tärkeinä sitä piti 35 prosenttia vastaajista. Tutkimuksen mukaan harrastuksia piti tärkeänä useammat vastaajat, joiden lapsi oli 11-vuotias, kuin vastaajat, joiden lapsi oli viisivuotias. Kuitenkin viisivuotiaidenkin lasten vanhemmista kolme viidestä piti harrastuksia lapselleen tärkeänä. (Paajanen 2001, 41 - 42.)

Tärkeimmiksi syiksi harrastusten tärkeyteen osoittautuivat niiden sosiaalistava vaikutus sekä se, että harrastusten kautta lapsi saa ystäviä ja tapaa kavereitaan. Usein mainittuja syitä olivat myös lapsen kehittyminen sekä uuden oppiminen ja lisäksi huoltajat kokivat harrastusten olevan mielekäs-tä ajanvietettä lapselleen. Hyväksi asiaksi mainittiin myös harrastuksen tuoma vastapaino arkeen; ”harrastus on lapsen oma juttu”. (Paajanen 2001, 42.)

Vastaavasti yleisimmät syyt siihen, ettei harrastuksia pidetty lapselleen tärkeinä liittyivät lapsen nuoreen ikään tai siihen, ettei lapsi itse halunnut harrastaa. Pienen lapsen kohdalla huoltajat kokivat toisinaan, että lapsen olisi tärkeää viettää aikaa myös kotona perheen kanssa ja osa piti päiväko-titoimintaa tarpeeksi virikkeitä antavana. (Paajanen 2001, 43.)

Tutkimuksessa selvitettiin lisäksi, käykö kyselyyn vastanneiden huoltajien lapset jossain ohjatussa harrastustoiminnassa ja jos käyvät, niin kuinka usein ja mitä he harrastavat. Vastanneiden huoltajien lapsista 77 prosenttia osallistui ohjattuun harrastustoimintaan ja suurimmalla osalla oli yksi tai kaksi harrastusta viikossa. Tutkimuksen mukaan harrastusten määrä li-sääntyi lapsen tullessa kouluikänsä. (Paajanen 2001, 45 - 47.)

Harrastuksen haittoja kartoitettiin barometrissä valmiiden lauseiden perus-teella, haitan suuruutta kuvastavan asteikon avulla. Suurimmaksi haitaksi vastaajat kokivat sen, että harrastukset vievät paljon vanhempienkin aikaa; tätä mieltä oli kaksi viidestä. Lähes yhtä moni koki haitaksi rahan kulumi-sen. (Paajanen 2001, 48.)

Barometrin harrastustoimintaa käsittelevä osuus liittyy vahvasti opinnäyte-työn tutkimukseen. Tutkimuksen kysymykset liittyvät suurelta osin harras-tustoiminnan tärkeyteen, mikä on opinnäytetyössä keskeistä. Lisäksi väes-töliiton tutkimukseen osallistuneiden huoltajien lapset vastaavat iältään melko hyvin liikuntakerhon kohderyhmään osallistuneita lapsia. Tutki-mustulokset tukevat opinnäytetyössä korostuvaa harrastustoiminnan mer-kitystä; suurin osa väestöliiton kyselyyn vastanneista piti harrastuksia tär-keinä. Suureksi syyksi tähän mainittiin harrastusten sosiaalistava vaikutus, mikä tulee vahvasti ilmi tutkimuksen tuloksissakin. Barometrin lainaus: ”harrastus on lapsen oma juttu” on ollut lähtökohtana opinnäytetyössä ai-van sen alusta asti, sillä työn aihe sai alkunsa samasta ajatuksesta.

4 SOSIAALIPEDAGOGINEN VIITEKEHYS

Tutkimuksen sosiaalipedagogista viitekehystä avataan tarkastelemalla ensin sosiaalipedagogiikkaa käsitteenä ja siirtymällä sen jälkeen käsittelemään sille ominaisia käsitteitä lähemmin. Sosiaalipedagogiikka kytkeytyy vahvasti opinnäytetyöhön eri näkökulmista. Tarkastelukohteina ovat erityisesti syrjäytyminen sekä sosiaaliset verkostot ja yhteisöt.

4.1 Sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikan termin sisältö ei määrity yksiselitteisen tarkasti, mutta käsitteenä se yhdistää sosiaalisen sekä pedagogisen. Esitettyjä tulkintoja muovaavat vahvasti aikakauden oma yhteiskunnallinen todellisuus. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13, 15.) Sosiaalipedagogiikassa pyritään pohtimaan ihmistä suhteessa yhteiskuntaan sekä sitä, miten voitaisiin päästä hyvään elämään, jossa toteutuisivat inhimillisyys, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus. Ajatuksena on, että jokainen ihminen on ainutlaatuinen yksilö, joka yhteydessä toisiin voi kasvaa täyteyteensä. Yksilön ja yhteisön suhde onkin sosiaalipedagogiikassa keskeistä ja ihmisten suhdetta yhteiskunnallisiin rakenteisiin pohditaan kriittisesti. (Kurki & Nivala 2006, 13 - 14.)

Sosiaalipedagogiikalla on kaksi tehtävää; yleinen ja erityistehtävä. Yleinen liittyy sosiaaliseen kasvatukseen, joka auttaa kasvamaan osaksi yhteiskuntaa ja yhteiselämää muiden kanssa. Erityistehtävä taas käsittää syrjäytyneinä elävien ihmisten kasvatuksellisen tukemisen. Tukeminen tapahtuu arjessa niin, että pikkuhiljaa voitaisiin kehittää omaa ja yhteisönkin elämää. (Kurki & Nivala 2006, 12.)

Laajemmin sosiaalipedagogisen toiminnan tavoite sisältää ajatuksen, että ihmistä kasvattaa kaikki se, mitä hän elämässään kohtaa ja millaisessa ympäristössä hän toimii. Kasvattaminen sosiaaliseen osallistumiseen on osaltaan vastuussa siitä, että voitaisiin elää yhdessä niin hyvin kuin mahdollista. Se käsittää myös esimerkiksi ikätovereiden välisten suhteiden kehittämisen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 34 - 35.)

Sosiaalipedagoginen näkökulma liittyy vahvasti myös vammaisuuteen, sillä vammaiset ihmiset ovat yhteiskunnassa selkeästi syrjässä oleva ryhmä, joka tarvitsee tukea. Tämä johtuu yhteiskunnan taipumuksesta eristää tuottamattomat jäsenensä. Vammaisia henkilöitä tulee tukea riippumattomuuden saavuttamisessa, heidän tulee tuntea olevansa hyödyllisiä ja sosiaalisesti samanlaisessa osassa yhteiskuntaa kuin muutkin. (Kurki 2006, 181.) Tätä voidaan vahvistaa esimerkiksi lisäämällä harrastustoiminnan tarjontaa. Laajemmasta tarjonnasta lapsi voi valita mieleisensä toimintamuodon. Omassa ryhmässä hän voi myös tuntea kuuluvansa joukkoon ja olevansa tarpeellinen. Vammaisten lasten tarjontamahdollisuuksien laajeneminen liittäisi myös yhteiskunnallista tasa-arvoa.

4.2 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen saattaa kuulostaa käsitteenä ehkä jyrkältä, johtuen sanan mahdollisesti aiheuttamista negatiivisista mielikuvista. Syrjäytymisen käsite tulisi unohtaa väärällä tavalla leimaavana, sen sijaan tulisi puhua yhteisistä ongelmista (Kajanoja 2001, 203). Syrjäytymisen käsitteen ei ole tarkoitus olla leimaava, syrjäytyminen on vain yksi mahdollisuus, joka on syytä ottaa tarkasteltavaksi.

Sosiaalipedagogian ajattelussa ja toiminnassa etsitään ratkaisuja etenkin sosiaalieettiseen puoleen, joka liittyy yhteiskunnan integraatio-ongelmiin. Lähtökohtana on miettiä, miten toimia yhteiskunnasta syrjäytyvien jäsenten kanssa ja millä tavoin integroida heidät takaisin yhteiskuntaan. Sosiaalipedagogisia pyrkimyksiä esimerkiksi juuri syrjäytymisen lievittämiseksi ovat muun muassa yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä yhteistoiminnan edistäminen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 14, 23.)

Opinnäytetyössä huomio kiinnittyy syrjäytymisen ehkäisyyn vammaisen lapsen kohdalla. Yhtenä ratkaisuna yhteiskunnan integroitumisen ongelmiin vammaisen lapsen kohdalla esitetään harrastustoimintaa ja ”oman jutun” tärkeyttä. Tämä lisää myös yhteistoimintaa ja yhteisöllisyyttä, mikä on sosiaalipedagogiikan näkökulmasta merkittävää.

Lasten syrjäytymistä voidaan tarkastella elämänhallintaan liittyvänä ongelmana sekä ajautumisena pois sosiaalisilta areenoilta. Lasten elämänhallintaa voidaan lähestyä toimintakykyisyyden näkökulmasta sekä syrjäytymisenä normaalista psykososiaalisesta kehityksestä. Lasten syrjäytymisuhka liittyy heikkoon toimintakykyisyyteen ja turvattomuuteen sekä esimerkiksi itsearvostuksen puutteeseen. Syrjäytymistä edistävät muun muassa lähiyhteisön torjuntamekanismit sekä sosiaalisen tuen puute. (Pölkki 2001, 128.)

Ongelmien vastapainoksi tulee nähdä henkilön omat voimavarat ja vahvuudet. Voimavaroja voidaan hyödyntää yhteiskuntaan liittymisessä, mutta myös erityisesti arkisen hyvinvoinnin ja selviytymisen mahdollistamisessa. (Raunio 2006, 6.) Vammaisella lapsella voimavarat saattavat olla hyvin vähissä, eikä niiden hyödyntäminen usein onnistu omin avuin. Lapsi tarvitseekin muita ihmisiä voimavarojensa kasvun mahdollistajiksi sekä hyvinvointinsa tukemiseksi.

Vaikeudet yhteiselämän alueella vaikeuttavat vammaisen henkilön mahdollisuuksia saavuttaa täysivaltainen kansalaisuus. Tämä näkyy sosiaalisena ulossulkemisena sellaisesta toiminnasta, joka muille on usein itsestään selvää. Sosiaalinen ulossulkeminen seuraa ihmisten tietämättömyydestä sekä ennakkoluuloista ja se heijastuu vammaisen ihmisen elämään päiväkodeista työelämään pyrkimiseen saakka. (Eriksson 2008, 178.) Vammaisten henkilöiden elämässä saattaa olla siis jo valmiiksi riskitekijöitä, jotka voivat osaltaan aiheuttaa syrjäytymistä yhteiskunnasta. Syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi olisikin tärkeää huomioida sosiaalisen ulossulkemisen mahdollisuus kiinnittämällä huomiota jo varhain henkilön sosiaalisiin verkostoihin.

4.3 Sosiaaliset verkostot ja yhteisöt

Ihmissuhteiden kokonaisuuksia ja vuorovaikutusta voidaan määritellä teoreettisella mallilla nimeltä verkosto. Sosiaalista verkostoa, josta tutkimuksessa puhutaan, ovat ihmisen vuorovaikutuskontaktit. Henkilö voi saada verkostostaan henkistä tukea sekä apua. Verkostot voidaan jakaa epävirallisiin ja virallisiin. Epävirallisia ovat muun muassa perhe, ystävät ja sukulaiset ja virallisia; viranomaistahot. (Jokinen & Malin 2000, 11.)

Yhteisöllä tarkoitetaan puhekielessä paikkaa jossa ihmiset voivat kokea yhteenkuuluvuutta, saada tukea ja tulla kuulluksi. Sillä tarkoitetaan usein positiivista vuorovaikutusta ja yhdessäoloa. Yhteisöjä voidaan pitää ihmisten yhteenliittyminä ja ne muodostuvat ihmisten ollessa vuorovaikutuksessa keskenään. (Haapamäki 2000, 14.) Tästä syystä on tärkeää, että vammaisellakin lapsella on sosiaalista verkostoa ja sosiaalista kanssakäymistä. Näin hän voi kokea kuuluvansa yhteisöön. Siten ennaltaehkäistään myöhemmin mahdollisesti tapahtuvaa syrjäytymistä yhteiskunnasta.

Ihminen tarvitsee sosiaalisia suhteita, kuten vastavuoroista ystävyyttä. Ystävät ovat ihmisen hyvinvoinnin kannalta erityisen merkittäviä ja he voivat myös tukea vammaisen ihmisen yhteisöön pääsyä. Ystävyyssuhteet rakentuvat ja pysyvät yllä yhteisöissä. (Saarinen 1999, 258.)

Eri yhteisöissä ihmiset hakeutuvat toistensa seuraan ja ystäväystyvät. Ystävyyssuhteiden syntyminen tarvitaan liikkumista ympäristöissä, joissa muutkin samanikäiset liikkuvat. Mahdollisuus osallistua lähiympäristön toimintaan lisää vammaisen henkilön kykyä liittyä ryhmiin. Muiden joukkoon liittymisessä ja ystävien hankkimisessa saatetaan tarvita kuitenkin myös tukea läheisiltä. (Saarinen 1999, 260.)

Vammaiselle lapselle vanhemman tuki on erityisen tärkeää. Se voi olla myös edellytys sille, että lapsi pystyy toimimaan osana ryhmää ja luomaan kontakteja toisiin lapsiin. Muiden kanssa vuorovaikutuksessa lapsi oppii muun muassa hallitsemaan tunteitaan sekä ymmärtämään niin omia kuin muidenkin tunteita (Ritokoski 2010, 65).

Lasten välinen ystävyys on erilaista kuin aikuisten: lasten välisissä sosiaalisissa suhteissa korostuu leikkiminen ja sosiaalisten taitojen opettaminen (Saarinen 1999, 262). Liikuntakerhon toimintaan pohjautuen vaikuttaa siltä, että lasten harrastustoiminnassa leikkimielisyys on usein pääosassa, mutta leikkiessäkin lapsi voi ottaa mallia muilta ryhmäläisiltä ja kehittää sosiaalisia taitojaan. Toiset lapset taas voivat vastaavasti opettaa taitoja toisille omalla toiminnallaan ja esimerkillään. Ryhmätilanteissa tämä voi tapahtua huomaamatta leikin siivittämänä. Usein saatetaan ajatella että vammaisuuden taso voisi kaventaa ystävyyttä, vaikka tähän ei olisi syytä. Ystävykset voivat olla samanikäisiä, ja he kiinnostuvat usein samantyyppisistä asioista kuin muut ikäisensä; yhteiset asiat yhdistävät. (Saarinen 1999, 265.)

Lapsi voi saada ystäviä ja kasvattaa sosiaalista verkostoaan harrastuksen tuoman ryhmän avulla. Ihmisellä on synnynnäinen halu kuulua johonkin ryhmään ja olla muiden kanssa kanssakäymisessä. On tärkeää, tuntea itsensä tarpeelliseksi ja arvostetuksi. Ryhmään kuuluminen luo ihmiselle henkistä turvaa sekä voimavaroja selviytymiseen. Kokemusten jakaminen ryhmässä yhdessä muiden kanssa opettaa ottamaan toiset huomioon, laajentaa näkökulmia sekä auttaa hyväksymään erilaisuutta. (Kempainen 2000, 37 - 38.)

Opinnäytetyön tutkimusosiossa käsitellään yhteisöllisyyttä myös vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta. Vapaaehtoistoiminta on yhteistä hyvinvointia vahvistavaa ja yhteisöä rikastuttavaa kansalaistoimintaa. Vapaaehtoisuus lähtee omasta halusta ja siihen liittyy ihmisten auttamista ja tukemista. Taloudellista hyötyä ei tavoitella, vaan ajatuksena on erityisesti hyödyllisyys yhteisölle. (Eskelinen 2005, 7.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja aineisto kerättiin kahdesta osuudesta; liikuntakerhosta ja teemahaastatteluista. Seuraavassa avataan ensin tutkimustehtävää ja sitten haastattelujen taustaa ja menetelmää. Sitten kuvataan liikuntakerhon toimintaa ja tarkoitusperiä. Tämän jälkeen käsitellään aineistojen analysoinnin prosessia haastattelujen ja valokuvien osalta. Lopussa pohditaan vielä tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisyyttä.

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Työn tavoitteena on kiinnittää ihmisten huomiota siihen, että jo pienillekin vammaisille lapsille olisi hyvä järjestää enemmän toimintaa, joissa lapsi voisi kokea kuuluvuuden tunnetta, saada vertaistukea ja kasvattaa sosiaalista minäänsä. Tällaisella varhaisella puuttumisella voidaan ehkäistä lasta jo pienenä eristäytymästä muista ja näin ollen ennaltaehkäistä myöhemmin tapahtuvaa syrjäytymistä yhteiskunnasta.

Tutkimustehtävänäme on selvittää näkemyksiä vammaisen lapsen harrastustoiminnan merkityksestä ja sen haasteista. Tutkimuskysymyksiä ovat:

- Mitä näkemyksiä vanhemmilla on vammaisen lapsen harrastustoiminnan merkityksestä?
- Miksi lapsi ei käy harrastustoiminnassa?
- Mitä näkemyksiä vanhemmilla on harrastustoiminnan järjestämisen haasteista?
- Millaisena liikuntakerhossa käyvät lapset kokivat harrastustoiminnan?

5.2 Aineiston hankinta

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää ja kuvata ilmiötä sekä antaa sille mielekäs tulkinta. Siinä ei pyritä yleistykseen, vaan tärkeää on ilmiön syvällinen ymmärtäminen. Kvalitatiivisen tutkimuksen pääasiallisena tarkastelukohteena ovat prosessit ja siinä ollaan kiinnostuneita erilaisista merkityksistä ja kokemuksista. (Kananen 2008, 24 - 25.)

Näkemyksiä harrastustoiminnan merkityksestä ja sen haasteista kerättiin kahdella tavalla. Vanhempien osalta aineistoa hankittiin teemahaastattelumenetelmällä, jonka avulla selvitettiin sekä merkityksiä, että haasteita. Lasten osalta aineistoa kerättiin erityisliikuntakerhon toiminnan valokuvia hyödyntämällä. Seuraavassa avataan tutkimuksessa käytetyt aineistonhankintamenetelmät.

5.2.1 Teemahaastattelu

Laadulliselle tutkimukselle tavallisia tapoja kerätä aineistoa ovat haastattelu ja havainnointi (Kiviniemi 2001, 68). Tässä opinnäytetyössä teemahaastattelua käytettiin aineistonkeruumenetelmänä vanhempien äänen esiinsaamiseksi. Haastatteluja toteutettiin yhteensä seitsemän kappaletta.

Tutkimukseen osallistui kaikissa seitsemässä haastattelussa perheiden äidit. Isät eivät siis osallistuneet, vaikka haastattelukutsu osoitettiin koko perheelle. Haastateltavia äitejä oli kahdesta ryhmästä; ryhmässä yksi oli neljä haastateltavaa, jotka olivat harrastustoiminnassa käyvien lasten äitejä. Ryhmä kaksi koostui kolmesta äidistä, joiden lapset eivät ottaneet osaa minkäänlaiseen harrastustoimintaan.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna yksilöhaastattelun muodossa. Haastattelut pidettiin vanhempien toiveesta joko heidän kotonaan tai heidän valitsemassaan muussa paikassa. Kaksi haastattelua toteutettiin kahvilassa, yksi Hämeen ammattikorkeakoulun tiloissa, yksi Hämeenlinnan Kehitysvammaisten Tukiyhdistyksen tiloissa ja loput kolme haastateltavien kodeissa. Haastattelut olivat pituudeltaan hyvin erilaisia; kahdestakymmenestä minuutista tuntiin.

Tutkimuksessa käytettiin haastattelua koska on joustava tiedonkeruumenetelmä ja sopii sen tähden monenlaisiin tarkoituksiin ja sillä saadaan syvälistä tietoa. Kun halutaan tietää syitä mielipiteille, käytökselle ynnä muille sellaisille on luontevaa kysyä niistä. Keskustelemalla voidaan myös tiedustella perusteluja haastateltavien mielipiteille ja toiminnalle helposti. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 11.)

Kun haastattelua käytetään tutkimuksen osana, se on silloin vuorovaikutustilanne, jonka haastattelija panee alulle ja jota hän ohjaa. Haastattelulle ominaisia piirteitä ovat esimerkiksi ennalta suunniteltu rakenne ja tavoite antaa luotettavia vastauksia tutkimuskysymykseen. Luottamuksellisuuden takaaminen haastateltavalle, on myös yksi tärkeä haastattelun ominaisuus. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 43.)

Toteutettu teemahaastattelu on niin sanottu puolistrukturoitu haastattelu. Eniten standardoitu muoto on lomakehaastattelu, kun taas vähiten standardoitu muoto on niin sanottu avoin tai strukturoimaton haastattelu. Teemahaastattelu on haastattelun muoto joka on ikään kuin näiden kahden välissä. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 44.)

Menetelmänä se on kuitenkin lähempänä strukturoitua, kuin strukturoimatonta. Struktuuria löytyy kaikille samoista teemoista ja aihealueista, joilla haastattelu liikkuu. Kaikkein olennaisinta teemahaastattelussa on, että haastattelu etenee tutkimukselle oleellisten teemojen mukaan. Teemahaastattelussa ihmisten asioille antamat merkitykset ja tulkinnat asioista ovat tärkeässä osassa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48.)

5.2.2 Erityisliikuntakerhon toiminta ja valokuvat

Teemahaastattelulla tutkimukseen tuotiin vanhempien ääntä ja näkökulmaa esiin. Jotta tutkimukseen saataisiin myös lasten ääntä, aiemmin projektissa aloitettu Virvelinrannan päivätoimintakeskuksen tiloissa toimivaa liikuntakerhoa jatkettiin kolmella lisätuokiolla. Kerho oli kokoontunut aiemmin neljä kertaa ja jatkui opinnäytetyön merkeissä vielä kolmena iltana. Kerhoillat koostuivat liikunnallisista leikeistä ja kahvittelusta. Toiminnan ohjauksen apuna käytettiin kuvakortteja. Toiminnallinen osuus kesti noin tunnin ja sen jälkeen mehuja ja kahveja juotiin noin puolisen tuntia. Kerhoiltojen sisällöt on nähtävissä liitteessä kaksi.

Kerhossa kävi kutakuinkin samat lapset kuin aiemmin. Tästä syystä voidaan olettaa, että näinä seitsemänä kertana, kerhosta oli jo ehtinyt muodostua lapsille jonkintasoinen ”oma juttu” eli oma harrastus. Tämä seikka lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. Iltoihin osallistui kuudesta yhteentoista lasta ja heidän vanhempansa tai toinen vanhemmista. Illat dokumentoitiin valokuvaamalla.

Idea lasten valokuvaamiseen toiminnan aikana tuli alun perin projektiin Helmi perhekahvilan lasten vanhemmilta. Perhekahviloissa käydyissä keskusteluissa tutkimuksen laadusta, vanhemmat esittivät ensimmäisen kerran toiveen lasten äänen kuulemisesta. Vanhemmat kertoivat, että heidän lapsiltaan on vaikea saada kunnollista suullista palautetta erilaisten kommunikaatio-ongelmien vuoksi. He pitivät valokuvausta hyvänä ratkaisuna tähän ongelmaan. Projektin aikana valokuvaus osoittautui onnistuneeksi ja toimivaksi tiedonkeruumenetelmäksi, joten se oli helppo valita käytettäväksi opinnäytetyössäkin.

Vanhemmilta pyydettiin erillisellä lomakkeella lupa lasten valokuvaamiseen. Lomakkeessa selitettiin lyhyesti opinnäytetyön idea ja se, miksi kuvia tarvitaan ja mihin valokuvia tullaan käyttämään. Koska lapsia oli ollut jokaisella projektin toimintakerralla läsnä toiminnassa niin paljon, oli selvää, ettei aikaa kuvaamiseen jää ohjaamisen lisäksi. Tästä syystä kuvaamiseen värvättiin ulkopuolinen henkilö, Henri Knuuttila, joka hoiti kuvaamisen joka toimintakerran aikana. Kuvaaminen suoritettiin mahdollisimman huomaamattomasti niin, ettei lasten toimintaan keskittyminen häiriintynyt. Toiminnan ohjaajien määrän vähyyden ja aikaisempiin kokemuksiin perustuvien tulkintamahdollisuuksien tähden itse toimintaa ei havainnoitu. Toiminnasta otetuista kuvista on selvästi nähtävissä lasten ilmeet ja reaktiot eri toimintoihin.

Viimeisen toimintakerran jälkeen, kun mehut oli juotu ja keksit syöty, lapset pyydettiin hetkeksi sivummalle ja heille näytettiin edellisiltä toimintakerroilta otettuja kuvia. Lasten oli helpompi kuvien avulla muistella menneitä ja kertoa, miltä mikäkin toiminta oli tuntunut. Tällä tavoin lapsilta saatiin hieman sanallistakin palautetta. Valokuvien näyttöhetkenä lasten ilmeitä, eleitä sekä sanomisia havainnoitiin ja dokumentoitiin kirjallisesti.

Valokuvien lisäksi käytettiin toista kuvallista tiedonkeruumenetelmää; tunteita ilmaisevia kortteja. Lasten tuli lopuksi valita heille annetuista ilmekorteista omasta mielestään liikuntakerhon toimintaa parhaiten kuvaava kuva. Valittavana oli hymynaama, surunaama ja niin sanottu neutraalinaama. Kun tarkoituksena on tuoda lasten ääntä kuuluviin, on kuvien käyttö osoittautunut onnistuneeksi valinnaksi.

5.3 Aineistojen analysointi

Laadullisen aineiston analyysissä aineisto tulee jäsentää siten, että siitä voidaan etsiä vastauksia tutkimusongelmiin (Eskola & Suoranta 1998, 225). Haastattelujen analysoinnin tarkoituksena on löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin: ”Mitä näkemyksiä vanhemmilla on vammaisen lapsen harrastustoiminnan merkityksestä”, ”Miksi lapsi ei käy harrastustoiminnassa” sekä ”Mitä näkemyksiä vanhemmilla on harrastustoiminnan järjestämisen haasteista”. Valokuvien näytöstä saaduista lasten reaktioista ja kommentteista on analysoimalla haettu vastauksia viimeiseen tutkimuskysymykseen: ”Millaisena liikuntakerhossa käyvät lapset kokivat harrastustoiminnan?” Seuraavassa avataan hieman näiden analysointien kulkua.

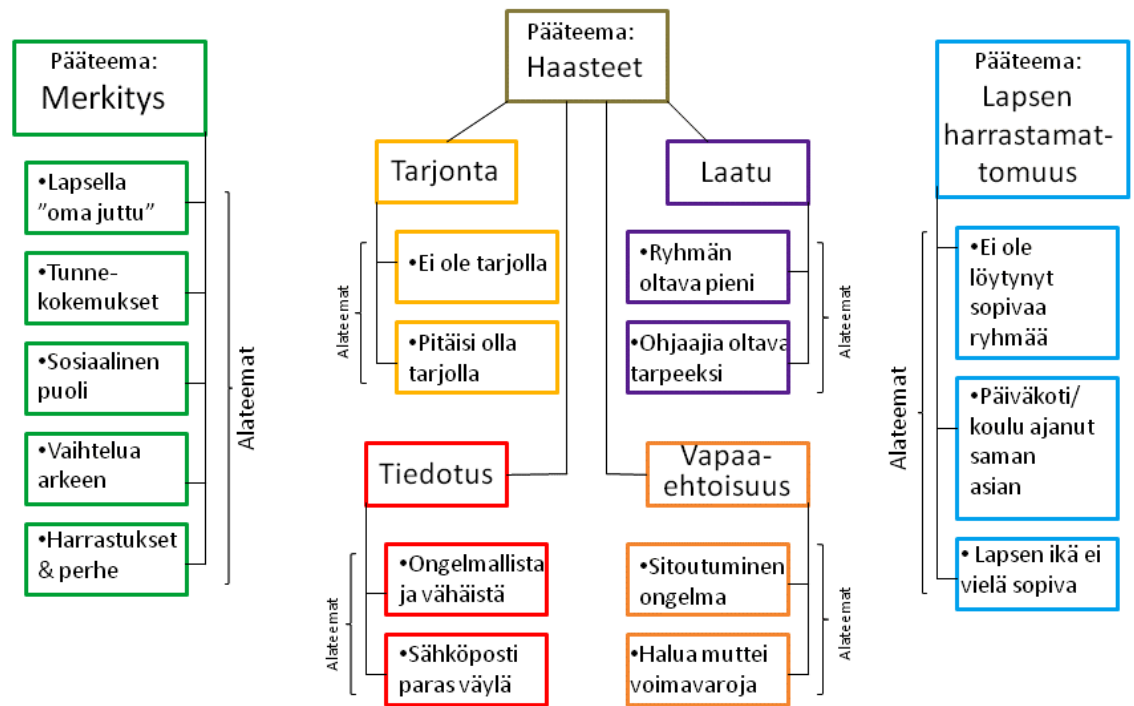
Haastattelut nauhoitettiin digitaalisella nauhurilla ja litteroitiin sen jälkeen. Litterointi tehtiin koko haastatteludialogista, jättäen kuitenkin tutkimuskysymyksen ja teemojen kannalta epäolennaiset huokaukset ynnä muu turha pois. Litteroinnin apuna käytettiin Soundsciber-ohjelmaa, jonka avulla haastattelu oli mahdollista kuunnella pätkissä, tauottaa ja toistaa samoja kohtia helposti, samalla tekstinkäsittelyohjelmaan kirjoittaen. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 138.)

Teemahaastatteluaineiston analysoimiseen eräs usein käytetty menetelmä on teemoittelu, jota käytettiin myös tässä tutkimuksessa (Eskola & Vastamäki 2001, 41). Tutkimusongelmaa valaisevien teemojen avulla voidaan vertailla niiden esiintymistä aineistossa (Eskola & Suoranta 1998, 174). Litteroinnin jälkeen aineistoa teemoiteltiin käyttämällä koodauskategorioita, jotka muodostuivat haastattelun teemoista. Koodaus tarkoittaa tekniikkaa, jonka avulla aineisto saadaan tiivistettyä ymmärrettäväksi. Tietojen yhdistely tapahtuu yhdistämällä samaa tarkoittavat asiat samalla koodilla. Koodaukseen ei ole vain yhtä tapaa, vaan se riippuu tutkijasta itsestään. (Kananen 2008, 89.)

Käytännössä teemoittelu ja koodaus tehtiin siten, että eri teemoihin liittyvät asiat koodattiin eri värein ja lajiteltiin niiden mukaan. Pääteemat muokkautuivat vielä tässä vaiheessa, teemahaastattelun rungosta huolimatta. Lopulliset pääteemat valikoituivat sen mukaan, mitkä asiat korostuivat haastatteluissa eniten. Tästä johtuen ennalta painotettu vapaaehtoisuuden teema muuttui harrastustoiminnan laadun, tarjonnan sekä tiedotuksen rinnalla samanarvoiseksi osa-alueiksi. Näille näkökulmille muodostui lopulta vielä kaikille yhteinen pääteema ”Haasteet”.

Näkemyksistä merkityksestä tuli haastatteluissa niin vahvasti esiin, että sen painoarvo kohosi haasteiden rinnalle samanarvoiseksi pääteemaksi. Lisäksi näkökulma siihen, miksi lapsi ei käy harrastustoiminnassa muodostui yhdeksi merkittäväksi osa-alueeksi ja sitä kautta myös yhdeksi pääteemoista.

Värikoodein jaotelluista teemoista alettiin etsiä vielä alateemoja. Merkityksestä ja siitä miksi lapsi ei käy harrastuksissa, löytyi paljon alateemoja, joten niistä tarkemmin käsiteltäviksi nostettiin eniten esiintyneet alateemat. Haasteiden jokaisesta eri osa-alueesta etsittiin erikseen omat alateemansa, joista tehtiin myöhemmin muiden teemojen mukaan johtopäätöksiä. Johtopäätösten tueksi viitattiin paljon myös aiempaan tutkimukseen, joka koski osin samaa aihetta. Kuviossa 1 on nähtävissä teemahaastattelujen analysoinnin rakenne.

Kuvio 1. Teemahaastattelujen analyysin rakenne

Valokuvia ei analysoitu niitä havainnoimalla, vaan lasten niistä antamat kommentit sekä heidän tunnekorteilla antamansa palautteet dokumentoitiin ja analysoitiin. Lopuksi saaduista palautteista vedettiin johtopäätöksiä. Johtopäätösten vedossa pyrittiin välttämään omien kokemusten vaikutusta.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys ovat tärkeitä näkökulmia ja ne onkin pyritty huomioimaan tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimus ei ole kuitenkaan siitä huolimatta täysin yleistettävissä kaikilta osiltaan. Tähän vaikuttaa erityisesti se, että vanhemmilta lähtenyt tutkimustarve koski pääasiassa Hämeenlinnan aluetta, joten vanhempien vastauksetkaan eivät liity mielipiteisiin koko Suomesta. Myös lasten näkemys liittyy pääasiassa vain liikuntakerhoon tai mahdollisiin muihin harrastuksiin ja kavereihin.

Luotettavuuden arviointi on tärkeää ja koskee tutkimusprosessia kokonaisuudessaan. Tärkein luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, minkä vuoksi kvalitatiiviset tutkimusraportit sisältävät usein myös tutkijan omaa pohdintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 210.) Opinnäytetyön tutkimusosio on luotettavuudeltaan melko hyvä ja luotettavuutta tukeekin erityisesti harrastustoimintaa käsittelevä aiempi tutkimus, jonka tulokset vahvistavat haastattelujen ja liikuntakerhon perusteella tehtyjä tulkintoja. Luotettavuutta lisää myös se, että tutkimusjoukkoon kuului harrastavien lasten vanhempien lisäksi myös vanhempia, joiden lapset eivät käy missään harrastuksissa. Tuloksissa on käytetty lisäksi paljon vanhempien omia suoria sitaatteja, mikä vähentää tutkijoiden oman tulkinnan mahdollisuutta.

Huomioimalla tutkijan ennakko-oletukset voidaan lisätä tutkimuksen varmuutta (Eskola & Suoranta 1998, 212). Ihmismieli voi kuitenkin toimia myös tiedostamattaan valikoivasti, mikä saattaa johtaa siihen, että jätetään huomioimatta esimerkiksi vihjeet ja sivujuonteet (Kananen 2008, 122). Ennakko-oletusten mahdollinen vaikutus tiedostettiin ja pyrittiin ottamaan huomioon tutkimusta tehtäessä.

Teemahaastattelut etenivät ennalta määriteltyjen teemojen mukaan ja haastatteluista saadut tulokset otettiin vastaan sellaisinaan, eikä niitä analysoitu omien oletusten mukaisesti. Liikuntakerhossa omien ennakko-oletusten mahdollisuutta vähensi se, että lasten vastauksia ohjasi pääasiassa se, mitä he itse näkivät kuvissa. Lisäksi se, että valokuvaajana toimi ulkopuolinen henkilö, vähensi tutkijoiden omien oletusten vaikutusta kuvaamiseen. Lisäksi luotettavuutta tuo se, ettei valokuvaaja kiinnittänyt kuvatessaan huomiota tiettyihin ilmeisiin ja eleisiin, jolloin valokuvien fokus olisi ollut mahdollista kiinnittää jonkin halutun tuloksen saavuttamiseen. Valokuvaus kosketti aina koko toimintakertaa ja kaikkia tunnetiloja ja tilanteita.

Tutkimustyö muodostuu tuhansista kysymyksistä, joihin ei voi olla kaiken kattavaa säännöstöä, joten tutkijan on tehtävä monet ratkaisut itse. Tutkija tekee kuitenkin oletettavasti eettisesti kestävästä tutkimuksesta, jos hän tunnistaa eettisten kysymysten problematiikan. (Eskola & Suoranta 1998, 52.) Eettisyys huomioitiin tutkimuksessa etenkin tutkimukseen osallistuneiden kunnioittamisella ja kertomalla heille tarvittavat tiedot tutkimuksesta. Tutkittavien anonyymiys haluttiin suojata tarkoin, joten nimiä ei mainittu tai ne muutettiin. Myöskään liikuntakerhossa otettuja kuvia ei ennakkoaikomuksista huolimatta lopulta liitetty työhön. Myös suorat sitaatit on valikoitu siten, etteivät haastateltavat tulisi tunnistetuiksi. Lisäksi eettisyyttä tuki merkittävästi lupa- ja sopimusasioiden huolellinen hoitaminen.

6 VAMMAISEN LAPSEN HARRASTUSTOIMINNAN MERKITYKSIÄ JA HAASTEITA

Seuraavassa avataan tutkimuksen tulokset. Ensimmäisenä avataan merkityksiä teemahaastatteluista saatujen vanhempien mielipiteiden sekä valokuvien avulla saatujen lasten mielipiteiden näkökulmista. Tämän jälkeen käsitellään haastatteluista saatuja syitä lapsen harrastamattomuuteen. Lopussa ovat vielä harrastustoiminnan haasteista saadut tulokset. Haastattelujen tuloksissa käytetyt suorat lainaukset ovat haastateltujen äitien sanomisia kyseisiin aiheisiin. Ensimmäisenä avataan vanhempien antamia merkityksiä.

6.1 Vanhempien antamat merkitykset

Merkityksestä saadut tulokset avataan niin sanotussa tärkeysjärjestyksessä siten, että kaikkein eniten haastatteluissa esiintynyt käsitellään ensin, sitten seuraavaksi eniten esiintyneet ja niin edelleen. Jokaisen kappaleen alusta löytyvästä taulukosta voi nähdä myös harvemmin esiintyneet teemat, joita ei tekstissä erikseen avata. Osio vastaa tutkimuskysymykseen ”Mitä näkemyksiä vanhemmilla on vammaisen lapsen harrastustoiminnan merkityksestä?” Tutkimuskysymyksen mukaisesti haastatteluissa kartoitettiin vanhempien näkemyksiä harrastustoiminnan merkityksestä omalle lapselle sekä vammaiselle lapselle yleisesti ajateltuna. Haastatteluista erottui viisi voimakkaasti esillä olevaa teemaa ja neljä harvemmin esiin tullutta. Seuraavaan taulukkoon (taulukko 1) on koottu nämä teemat.

Taulukko 1. Kaikki annetut merkitykset

Vahvasti esiin nousseet:	Mainittiin myös:
• ”Oma juttu”	• Itsetunto
• Tunteet	• Itsenäistyminen
• Sosiaalinen puoli	• Suvaitsevaisuuden lisäys
• Vaihtelua arkeen	• Taitojen kehittyminen
• Merkitys koko perheelle	

Koulussa kun ollaan pienryhmissä niin siel on vähän erilaisia ne lapset, et sitte ku mennään tähän raakaan maailmaan niin kyllähän niitten se on aika kova jos on lapsi ollu pelkästään ihan suojatussa ympäristössä, että kyl kaikennäköiset harrastukset, oli ne sit missä tahansa ryhmässä, niin ne on hyviä.

Edellä oleva äidin antama merkitys on hyvä aloitus merkitysten avaamiseen. Sen lisäksi, että vanhemmista monet sanoivat harrastusten olevan hyviä, oli vastauksista löydettävissä viisi selvästi kannatettua merkitystä. Seuraavassa avataan eniten esiintynyt merkitys: ”oma juttu”.

6.1.1 Harrastus lapsen ”omana juttuna”

Kaikkein eniten esiintyi näkemys siitä, että harrastus tuo lapselle jotain ihan omaa. Käytettyjä termejä olivat esimerkiksi: ”oma juttu”, ”oma harrastus” ja ”oma ryhmä.” Yllättävää oli, että merkitys toistui jossain muodossa lähes jokaisessa haastattelussa ja sille annettiin suurta painoarvoa. Vastauksissa korostui erityisesti se, että omalla lapsella haluttiin olevan jokin ikiomaa, sillä muillakin lapsilla on. Vanhemmat kokivat vammaisen lapsen harrastusmahdollisuuksien puutteellisuuden tasa-arvoa alentavana seikkana.

Mennään niinku hänen juttuunsa nyt, eikä aina se et on niinku sisaruksen harrastus, johon sit tää tulee mukaan, vaan et on se niinku se ihan ikioma asia, ikioma mikä on. Et hänet nostetaan, et hän on niin tärkeä et hänel on myöskin oma harrastus... Niinku kaikilla muillakin on, et kyl se on niinku tasa-arvoisuutta myös mitä suurimmassa määrin.

Tämä ”oman jutun” merkitys toistui lukuisissa haastatteluissa monessa eri valossa. Yksi paljon mainittu oli se, että lapsi voi kertoa harrastuksestaan muille. Vanhemmat kokivat tärkeäksi, että lapsi voi itse kertoa esimerkiksi luokkatovereilleen omasta harrastuksestaan.

Sit se, että se on niinku joku oma juttu, että jos mennään koulussa jotain tämmöst määrättyä ohjelmaa, niin siinä mennään massan mukana. Mut mulla on joku harrastus, josta mä voin kertoa koulussa, elikkä sitä semmosta mun omaa juttua et voi vähän niinku valita, et mä oon menny tällaseen, et koulu on toisenlaista.

Edellä olevassa lainauksessa esiintyvä valinnan mahdollisuus linkittyi monien vanhempien näkemyksissä ”oman jutun” syntymiseen. Lapselle haluttiin suoda tunnekokemus siitä, että hän on saanut aivan itse valita oman harrastuksensa. Tunnekokemukset olivat toiseksi eniten esiintynyt vanhempien antama merkitys. Näistä kokemuksia on kuvattu lisää seuraavassa luvussa.

6.1.2 Harrastukset ja tunteet

Harrastuksen herättämät tunnekokemukset korostuivat lähes yhtä vahvasti, kuin edellä kuvattu harrastuksen tuoma ”oma juttu”. Tunnekokemuksista eniten mainittiin onnistumisen kokemukset ja ilo sekä ylpeyden tunne, jota harrastaminen herättää. Ylpeyden tunteen herääminen nähtiin olevan vahvasti yhteydessä onnistumisen kokemuksiin ja siihen, että lapsella on oma harrastus.

Onnistumisen tunne ja just se niinku et vähän niinku semmonen pieni itsenäisyys kumminki, et on niinku se mun harrastus sille lapselle, et kyllähän se niinku kovaa ylpeyden tunnetta aiheuttaa sit ku et mennään niinku hänen juttuunsa nyt, eikä aina se et on niinku sisaruksen harrastus, johon sitä tulee mukaan.

Tunteet olivat myös vahvasti näkyvissä liikuntakerhon toimintakertojen valokuvissa. Lasten kasvoilla paistoi innostus ja riemu, kun he pääsivät mukaan toimintaan. Onnistumisen kokemuksetkin olivat nähtävissä lasten ilmeissä, eleissä ja kehonkielessä, esimerkiksi antautuneina tuuletuksina pallon päädyttyä huolellisesti tähdätyin heiton jälkeen koriin.

6.1.3 Harrastukset ja sosiaalisuus

Harrastuksen tuoma sosiaalinen puoli nähtiin laajana ja tärkeänä. Lähes jokaisessa haastattelussa mainittiin jossakin muodossa sosiaaliset taidot ja verkostot. Harrastuksen koettiin kasvattavan lapsen sosiaalisia taitoja sekä sosiaalisen verkoston kokoa.

Siinä tulee just just sillä lailla niinku missä kellä tahansa lapsella tulee, että se laajenee se, tuota niin verkosto -- sitte ny tietenki voi aatella liikunnan ja kädentaitoja ja tällasen kehittymisen, mutta mun mielestä siinä harrastustoiminnassa ei oo se tavote, vaan enemmän se mahdollisuus osallistua ja olla ja niin ku olla osa jotai muutakin ryhmää kun se luokka ja perhe. Et tulis nää normaali mahdollisuus tämmöiseen sosiaaliin erilaisiin verkostoihin.

Jotkut vanhemmista kokivat vammaisen lapsen sosiaalisen verkoston olevan ikäisiään lapsia pienempi ja vaikeammin kasvatettavissa. Tähän ongelmaan harrastuksen tuomat suhteet koettiin hyvänä ratkaisuna. Useat haastateltavat, joiden perheessä oli vammaisen lapsen lisäksi muita lapsia, peilasivat lastensa harrastamista keskenään. Se, ettei toinen sisaruksista pääse harrastamaan samalla tavalla ja samalla volyymilla koettiin vääryudeksi.

He (perheen muut lapset) saa taas virikkeitä kavereilta eri tavalla ku sit nää erityislapse, jotka ei sillä tavalla kaveriverkostoo kovinkaa usein omaa.

On sillä hirveesti merkitystä, että saa kavereita ja semmonen sosiaalinen piiri.

Sosiaalisen piirin kasvaminen eli suhteiden luominen uusiin ihmisiin tuo kavereiden lisäksi muutakin lapselle. Kun lapsella on kavereita, joita tавata ja harrastus, johon mennä, tuo se hänen arkeensa vaihtelua. Tästä arkearikastuttavasta merkityksestä on lisää seuraavassa luvussa.

6.1.4 Vaihtelua arkeen

Monista haastatteluista ilmeni, että vammaisen lapsen arki nähdään usein yksitoikkoiseksi kodin, päivähoidon tai koulun välillä reissaamiseksi. Arjen täyttävät mahdolliset kuntoutukset ja hoito. Äidit halusivatkin vaihtelua lastensa arkeen.

Et pääsee niinku kotoa pois ja tarhasta pois ja johonki uuteen ympäristöön, jossa on hänelle rakennettua mielekästä tekemistä. Mikä siis kyllähän niinku päiväkodissa ja koulussa tehdään kaikkii näit asioit, mut just se et olis niinku se uus ryhmä, et on niinku jotain vähän vaihteluu elämässä.

Muiden perheenjäsenten harrastaessa vammaisen lapsi on usein se, joka jää kotiin. Tällöin ainoa muuttuja voi olla hoitaja. Harrastus nähtiinkin oivana vaihtelun tuojana.

6.1.5 Lasten harrastukset ja perhe

Vaikka tutkimus keskittyi lasten näkökulmaan harrastustoiminnan merkitystä mietittäessä, osoittautui harrastamisella olevan vanhempien mielestä vaikutusta myös laajemmin koko perheelle. Vanhempien mukaan lapsen käyminen harrastuksessa on merkityksellistä muillekin perheenjäsenille. Eniten esille tullut asia oli toisen vanhempien näkemisestä tuleva vertaistuki.

Ja sit tähän on eräänlaista vertaistukee tietysti vanhemmille sit, että nähdään toiset vanhemmat et meitä on. Niinku tuolla yks äiti kysy et mistä ne kaikki, missä ne kaikki on, et se oli ihan tuohtunu et hyvänen aika meit on niin paljon.

Toinen useissa haastatteluissa näyttäytynyt huomio oli, että vanhemmat antavat sekä saavat informaatiota toisiltaan. He kokivat, että lapsen harrastus voi toimia tietynlaisena informaation väylänä toimiessaan samalla vertaistuen antajana. Informaatioksi lueteltiin niin arjen hyväksi koetut käytänteet kuin lääkäreiltä saadut neuvot.

Kyllähän se antaa vanhemmillekin sit sitä vertaistukee. Et sehän on ihan super tärkeetä, eikä pelkästään vertaistuki, vaan sen et oikeesti saa konkreettist tietoo sit et mitä tapahtuu ja mitä on. Et ei se oo ainoastaan silleen et: ”voi niisk” nyt meillä kävi näin vaan ihan oikeesti niinku et tiesitkö et nyt on joku leiri tulossa et mennäänkö. Tai mitä tahansa niinku neuvoja, apuja kaikennäköistä.

Yksi koko perhettä koskeva harrastuksen tuoma etu oli aika. Heistä lapsen harrastus voisi tuoda aikaa itselle, aikaa parisuhteelle tai aikaa muille sisaruksille. Kuten lapsiperheiden arki tavallisestikin kuvataan hektisenä ja päivän tunnint riittämättöminä, moni äiti kuvaili vammaisen lapsen arjen pyörittämisen todella aikaa kuluttavaksi.

Samalla voi niinku antaa aikaa sit sille sisarukselle tai sit jopa olla ihan itekseen – mystinen ajatus, mut niinku periaattees kai mahdollinen.

Lapsen pääseminen harrastamaan ilman äidin tai isän jatkuvaa läsnäoloa, koettiin voimaannuttavana parisuhteelle sekä omalle jaksamiselle. Vanhempien tulisi huolehtia omasta jaksamisestaan, sillä onnelliset ja hyvinvoivat vanhemmat vaikuttavat positiivisesti lastenkin hyvinvointiin. Harrastus voi toimia monella tavalla niin lapsen, kuin koko perheen hyvinvoinnin lisääjänä, siksi vammaisellakin lapsella tulisi olla siihen tasa-arvoinen mahdollisuus.

6.2 Lasten antamat merkitykset

Edellä on kuvattu vanhempien näkemyksiä harrastustoiminnan merkityksestä. Mietittäessä lapsen elämää koskevia kysymyksiä, tulisi lapsi osallistua keskusteluun ja antaa hänen mielipiteilleen mahdollisuus tulla esille. Liikuntakerholla ja valokuvien käytöllä pyrittiin lasten äänen esiin tuomisen lisäksi vastaamaan tutkimuskysymykseen: ”Millaisena liikuntakerhossa käyvät lapset kokivat harrastustoiminnan?” Seuraavassa avataan valokuvien käytön tuloksia.

Kun valokuvia näytettiin lapsille viimeisen kerhokerran toiminnan jälkeen, he reagoivat lähes jokaiseen kuvaan innostumalla ja sanomalla, että tuo on kivaa tai että kaikki on kivaa. Lapset näyttivät myös innostuvan joistakin kuvista, aivan kuten olivat niitä kuvattaessakin olleet innoissaan.

Lapset tunnistivat itsensä ja toisensa kuvista. Eräs poika hihkasi onnessaan omansa ja kaverinsa nimet, kun hän näki kuvan, jossa he juoksivat käsi kädessä iloiset hymyt kasvoillaan. He myös tunnistivat sellaisia lapsia kuvista, jotka eivät olleet juuri tällä kertaa päässeet paikalle. Yksi lapsista teki seuraavanlaisen huomion eräästä kuvassa näkyneestä pojasta, joka ei ollut paikalla: ”Toi on se joka sano: *imitoi junan ääntä*”

Näytettävien kuvien joukkoon oli valittu tarkoituksella myös sellaisia, joista lasten onnistumisen kokemukset välittyivät selkeimmin. Kuitenkaan lapset eivät antaneet ajatuksia sen merkityksestä, mutta heistä oli mukava etsiä itsensä kuvasta ja näyttää muille löydöstään: ”Mä oon jossain tossa”, ”Siinä heitetään palloa tosta noin!”

Lasten äänen lisäämiseksi koitettiin myös kuvien katselun päätteeksi toisenlaista kuvallista lähestymistapaa. Ennen iltaa valmistettiin toiminnoisakin käytettyjen kuvakorttien kaltaiset kortit pahvista, joihin oli piirretty kolme erilaista hymiötä. Ensimmäisessä oli iloinen naama, toisessa surullinen ja kolmannessa siltä väliltä, eli niin sanotusti peruslukemilla olevan näköinen naama. Kaikki neljä lasta valitsivat hymyilevän naaman kysyttäessä, mitä he olivat pitäneet liikuntakerhoilloista.

6.3 Lapsen harrastamattomuuden syyt

Tutkimuskysymyksellä: ”Miksi lapsi ei käy harrastustoiminnassa?” haluttiin tuoda erilaista näkökulmaa tutkimukseen. Luotettavuuden lisäämiseksi aiheesta kyseltiin sekä vanhemmilta, joiden lapset eivät käy missään harrastuksissa, että vanhemmilta joiden lapset käyvät. Seuraavassa taulukko 2 tuloksista:

Taulukko 2. Kaikki annetut syyt lapsen harrastamattomuudelle

Vahvasti esiin nousseet:	Mainittiin myös:
<ul style="list-style-type: none">• Ei ole ollut sopivaa ryhmää tarjolla/lapsi ei sovellu tavalliseen ryhmään joita tarjolla• Lapsen ikä• Päiväkoti tai koulu on toiminut harrastuksen tuojana	<ul style="list-style-type: none">• Ajankohta huono (arkeina ja päivisin)• Raha (ei ole varaa)• Välimatkat pitkät

Kaikkien vanhempien vastauksissa painottui kolme syytä; sopivaa ryhmää ei ole löytynyt, lapsi on iältään vielä liian nuori ja päiväkoti tai koulu on antanut tarpeeksi. Seuraavissa luvuissa avataan edellä mainittuja syitä.

6.3.1 Sopiva ryhmä ja ikä

Haastatteluissa painottui kaksi vahvinta syytä harrastamattomuudelle. Näitä olivat se, ettei sopivaa ryhmää ollut löytynyt ja se, ettei lapsella koettu olevan tarpeeksi ikää harrastamiseen. Seuraavassa avataan näitä kahta syytä aloittaen ensin sopivan ryhmän ongelmasta.

Sopivan ryhmän puuttuessa harrastamattomuuden syy oli selvästi jossain muualla, kuin sen pitämisessä lapselle merkityksettömänä. Haastatteluista kävi ilmi, että halua olisi riittänyt osallistumiseen, mutta tarjontaa ei yksinkertaisesti ollut. Tilanne koettiin harmillisena ja siihen toivottiin pian korjausta, jotta harrastuksiin osallistuminen olisi vammaisuudesta huolimatta mahdollista.

Hämeenlinnassa ei oikee oo semmosta niinku sopivaa ollu.

Jos olis ollu jotain meille sopivaa ni oisin varmasti menny et kokeilu oltas tehty.

Integrointi on sana, johon tänä päivänä törmää usein. Tätäkin ongelmaa tarkastellessa herää helposti kysymys, miksei vammaisia lapsia voisi integroida tavallisiin harrastusryhmiin. Moni haastatelluista äideistä olikin miettinyt tätä ratkaisuna, mutta oli tullut siihen tulokseen, ettei lapsi henkisen tai fyysisen tasonsa vuoksi voi niihin osallistua.

Hänen ymmärryksensä ei vastaa sitä normitasoa jotta hän pystyisi osallistumaan normaaliin kerhotoimintaan.

Ei näihin pääse tämmöset niinku hitaammat.

Osa vanhemmista oli koittanut tavallista ryhmää, mutta heidän puheistaan kävi ilmi, ettei järjestely sovi kaikille. Ikävä kyllä, lähes kaikilla heistä oli yrityksestään huonoja kokemuksia. Useimmissa tapauksissa lapsi ei ollut vain pysynyt ryhmän tahdissa eikä kehityksessä mukana. Lisäksi ohjaajilla ei ollut tarpeeksi resursseja erityislapsen ohjaamiseen muun ryhmän ohella. Jotkut kokivat epämukavana myös, että tavallinen ryhmä tuo tarvetta lapsen käyttäytymisen selittelylle. Haastatelluista kävi ilmi myös, että huono kokemus voi nostaa harrastustoimintaan osallistumisen kynnystä.

Häiriökäyttäytymistä ei saattaa olla ryhmäs tönimistä ja jotain muuta, et jos on jotain tällast niin vaikee mennä sellasten normaali lasten ryhmään, ku joutus sit vähän koko ajan niinku selittelemään.

Mut ku ei me olla sit muissa käyty, ku ne on vähän niinku olu sitte vähän lannistunu fiilis näist muutamist kokeiluista. Et ei vaan niinku pysytä perässä, ni ei oo kiva mennä.

Joitain vanhempia arvelutti myös se, että lapsi voi kokea olevansa silmätikku ja hidastavansa muun ryhmän etenemistä ollessaan ryhmän ainoa vammaisen. Moni vanhempi olikin sitä mieltä, että vammaisia lapsia tulisi ryhmässä olla useampi sen sijaan, että vain yksi lapsi integroitaisiin tavalliseen ryhmään.

Eihän nyt niinkää sanota, että ei tarte tulla, mut kyl se niinku kivempi on et siel on vetäjät, jotka niinku on ihan vähän enemmän messissä ja on niinku muitakin erityislapsia. Et kyl se isojuuttu on ettei niinku yks oo sitten vähän niinku silmätikku siel. Se on helpompi integroituu ryhmään, jos siel on muutama niinku joiden mukaan täytyy sitten tehdä eritavalla.

Sopivan ryhmän löytämiseen vaikutti myös lasten nuori ikä. Moni haastatelluista totesi huomanneensa, että erityisryhmiä oli tarjolla huomattavasti enemmän vanhemmille lapsille. Pienille lapsille ei nähty olevan samanveroisesti toimintaa tarjolla Hämeenlinnassa.

Lapsen ikä tuli esiin myös toiselta kantilta haastatteluja toteutettaessa. Oikeanlaisen ryhmän löytämisen vaikeuden lisäksi suurimmaksi syyksi lapsen harrastamattomuudelle oli hänen liian nuori ikänsä. Moni vanhempi koki, ettei halunnut laittaa lasta liian nuorella iällä harrastusten pariin.

Tässä iässä ei niin, ei niin kauheesti oo sellatteella porukkatuiminnalla... meidän pojalle vielä merkitystä, mut vanhempana toki.

Kaikki vanhemmat olivat kuitenkin sitä mieltä, että myöhemmin lapsen kasvettua, tulee harrastustoiminta ajankohtaiseksi. Lapsen nuori ikä kerroikin vain tämän hetken tilanteesta. Se ei kumonnut vanhempien tai lasten antamia merkityksiä.

6.3.2 Päiväkoti tai koulu harrastusten tuojana

Lähes yhtä vahvasti kuin lapsen ikä, harrastamattomuuden syyksi kerrottiin lapsen saavan tarpeeksi virikkeitä päiväkodista tai koulusta. Jotkut äidit kokivat lasten päivien olevan niin pitkiä, ettei lapselta voi enää illan tullen vaatia energiaa harrastukseen osallistumiseen. Päiväkodeissa ja kouluissa on liikuntaa, askartelua ja kaikkea muuta puuhaa, joita lapsi voisi harrastaa myös erillisessä ryhmässä.

Ja siel (päiväkodissa) kyllä tavallaan Olli saa niinku näitä samoja asioita joita harrastusryhmässä saisi, se on meidän kokemus.

Koulun ja päiväkodin lisäksi moni vanhempi kertoi toisesta lastaan koskettavasta asiasta, joka vie tilaa harrastustoiminnalta. Vammaisen lapsen arkeen kuuluu paljon muita harrastustoiminnan tapaisia kuntouttavia toimia, jotka saattavat viedä paljonkin aikaa. Tällöin itse harrastukselle ei jää välttämättä tarpeeksi energiaa tai tilaa.

Sillai niinkun vaikuttaa et tietysti Maijalla on vähän niitä harrastuksia sitten ollu, et on fysioterapiaa ja on viittomakielen opetusta ja on puhe tämmöstä harvajaksosta seurantaa, et ne on vähän sen harrastuksia nää terapiat sitten.

Lähes kaikki edellä avatut syyt lapsen harrastamattomuuteen ovat tavalla tai toisella sidoksissa seuraavaksi esiteltäviin haasteisiin. Näitä lukuisia haasteita tulisi koettaa poistaa ja madaltaa osallistumisen kynnyksiä. Seuraavassa luvussassa avataan harrastustoimintaan liittyviä haasteita.

6.4 Harrastustoiminnan haasteita

Merkityksen ja harrastamatta jättämisen syiden lisäksi haastatteluissa selvitetiin harrastustoimintaan liittyviä käytännön ongelmia. Osio vastaa tutkimuskysymykseen: ”Mitä näkemyksiä vanhemmilla on harrastustoiminnan järjestämisen haasteista?” Vanhempien näkemyksiä kartoitettiin tarjonnan, tiedotuksen, laadun ja vapaaehtoistoiminnan suhteen. Jokaisen luvun alussa olevasta taulukosta ilmenevät kyseiseen teemaan liittyvät alateemat. Kaikki haastatteluissa esiintyneet alateemat avataan.

6.4.1 Tarjonta

Ensimmäiseksi eritellään vanhempien näkemyksiä harrastustoiminnan tarjonnasta. Näkemykset liittyvät tarkemmin siihen, kuinka paljon heidän mielestään harrastusmahdollisuuksia on tarjolla Hämeenlinnassa. Alla oleva taulukko (3) on tarjonnan tuloksista:

Taulukko 3. Kaikki harrastustoiminnan tarjonnan haasteelle annetut syyt

Vahvasti esiin nousseet:	Mainittiin myös:
<ul style="list-style-type: none">• Ei ole/vähän tarjontaa• Pitäisi olla tarjontaa	<ul style="list-style-type: none">• Ei tiedä, mitä on tarjolla• Muille on tarjontaa

Vahvimmin haastatteluista erottautui vanhempien mielipide siitä, että tarjontaa on liian vähän. Osa ei myöskään edes tiennyt, mitä olisi tarjolla. Erityisesti korostui, ettei tarjonnassa ollut vaihtoehtoja juuri tälle kohderyhmälle, eli alle yläkouluikäisille vammaisille lapsille.

Et tota siis erityislapsille heille kohdistettua tämmöstä niinku palvelua on lopunviimein aika vähäsen, siis et tää tämmönen peruskuntoutus ja muu hoituu ja sit se semmonen niinkun harrastus niin oikeesti sit jää väliin.

Must on tosi ihanaa et te teette tätä, tää on niinku vähän mysteeri, mystinen et tääl oo ollu mitään niinku pienille, mitään järkättyä.

Haastatteluissa ilmeni myös vertailua muihin lapsiin tarjonnan suhteen. Tarjonnan vähyys korostui muun muassa siinä, että muille lapsille on tarjontaa, joten yhtäläillä vammaisillekin lapsille pitäisi olla. Vertailu kohdistui vammattomien lasten lisäksi myös muihin ikäryhmiin kuuluviin lapsiin.

Normilapsillehan niitä on ja ja aivan niinkun vois sanoo liiaksikin et jos kaikkeen lähtee, mitä ne lapset haluaa, mutta ei ei oikee Pekalle oo niitä vaihtoehtoja ollu.

Sit isommille lapsille on kyllä diskoo ja nuokkaria ja tämmöstä, elikkä vähä isommille tosiaan niitä on semmosii toimintamuotoja kehitelty keilaamista ja tämmöstä.

Tarjontaa kartoittaessa vanhemmilta kumpusi vahvasti yksi yhteinen toive. Lähes kaikki vanhemmat olivat sitä mieltä, että vammaisille alle yläkoulukäisille lapsille tulisi olla enemmän harrastustoimintaa. Tässä vain muutama poiminta lukuisista maininnoista:

Mut olis hyvä jos niitä olis niinku tarjolla et vois valita.

Tarjontaa pitäs olla ja ja mitä enenevässä määrin mun mielestä.

Et kyl tilausta olis ainakin mun mielest.

Harrastustoiminnan tarjonnan alueella vanhempien mielipiteet näyttäytyivät hyvin yksimielisinä. Vanhemmat korostivat selkeästi kaikkein vahvimmin harrastusmahdollisuuksien puutetta ja toisaalta niiden tarvetta. Näistä molemmat esiintyivät lähes jokaisessa haastattelussa.

6.4.2 Tiedotus

Haastatteluissa selvitettiin harrastusten tarjonnan lisäksi niistä tiedottamisesta. Tiedottamisen suhteen pohdittiin sen nykyistä toimivuutta sekä erilaisia perheet tavoittavia väyliä. Kaikki tiedotukseen liittyvät teemat on nähtävissä alla olevassa taulukossa (taulukko 4).

Taulukko 4. Kaikki harrastustoiminnan tiedottamisen haasteelle annetut syyt

Vahvasti esiin nousseet:	Mainittiin myös:
<ul style="list-style-type: none">• Ei ilmoiteta tarpeeksi/tavoittavasti• Vaikeuksia tiedonkulusa ja etsimisessä• Sähköposti (paras tiedottamisen tapa)	<ul style="list-style-type: none">• Internet, Tukiyhdistys• Neuvola

Tiedotuksen suhteen vain yksi haastateltavista uskoi löytävänsä ja saavansa tietoa riittävästi. Lähes kaikki olivat siis sitä mieltä, ettei harrastusmahdollisuuksista ilmoiteta tarpeeksi tai kaikkia tavoittavasti. Seuraavassa on koottuna kolmen äidin kokemuksia tiedotuksen löytämisen vaikeudesta:

Et ei ehkä ihan kauheen hyvin tää tiedotus pelaa sitten mun mielest tai sit mä vaan odotan et kaikki tulee mun syyli.

No ei välttämättä oo hirveen hyvin tietoo, että mä olen kuulut jostain Hämeenlinnan kaupungin järjestämästä jostai erityislapsille tarkotetusta uimakoulusta ja minä en ole löytänyt sitä tietoa, mä olen kaivanu kaikki nettisivustot sieltä, että ei ne ainakaa niinku ihan tyrkyllä siellä ole.

Et mä en tiää ehkä mä oon jotenki sit vähän pihalla tai en tiedä et mistä se pitää hakee.

Tiedonkulun ongelmiin liittyen kartoitettiin vielä, mikä olisi vanhempien mielestä paras ja tavoittavin tapa tiedottaa harrastustoiminnasta. Haastattelujen perusteella parhaaksi tiedotusväyläksi osoittautui selkeästi sähköposti. Vanhemmat ehdottivat kuitenkin myös muita väyliä, kuten neuvolaa, Internetin sivustoja sekä lehtimainontaa.

Sähköpostilistalla et luulis et sitä kautta vois helpostikin tulla tämmöset tiedotteet kotiin.

Tai ehkä sit neuvolasta annettais jotain esitteitä, kun neuvolan asiakkaitahan on kaikki kuitenkin.

Tiedotukseen liittyneet alateemat esiintyivät lähes kaikki tasavertaisen vahvasti. Ainoa poikkeus liittyi erilaisiin tiedotusväyliin. Sähköpostin lisäksi mainitut muut väylät olivat lähinnä yksittäisten haastateltavien mainintoja, mutta kuitenkin huomioonotettavia ehdotuksia.

6.4.3 Vapaaehtoistoiminta

Seuraavassa esitellään haastatteluissa ilmenneitä näkökulmia vapaaehtoisuudesta. Toiminnan järjestämiseen voi liittyä haaste saada ohjaajia ja avustajia. Käytännössä se voi olla usein hankalaa tai heitä ei ole aina varaa palkata. Tämän ongelman ratkaisemiseksi eräänä vaihtoehtona voidaan miettiä vapaaehtoistoiminnan mahdollisuutta. Alla on eriteltynä vahvasti esiintyneet sekä hieman vähemmän mainitut ala-teemat (taulukko 5).

Taulukko 5. Kaikki vapaaehtoisuuteen liittyvät haasteet

Vahvasti esiin nousseet:	Mainittiin myös:
<ul style="list-style-type: none">• Sitoutuminen ongelmana• Arjen kiireet → voimavarat eivät riitä• Haluaisi, muttei pysty	<ul style="list-style-type: none">• Myöhemmässä elämäntilanteessa• Ei onnistuisi vain vapaaehtoisten voimin• Osallistutaan mieluummin valmiiseen toimintaan

Haastattelujen avulla selvitettiin vanhemmilta heidän omaa halukkuuttaan vapaaehtoisena toimimiseen sekä yleisesti mielipiteitä vapaaehtoisuuden toteutumisesta käytännössä. Kaikkein eniten korostui näkemys siitä, etteivät monet vanhemmat pystyisi sitoutumaan vapaaehtoisena toimimiseen. Sitoutumiseen koettiin liittyvän tietynlaista pakon tunnetta ja velvollisuutta. Vapaaehtoistoiminta olisi myös hankala sijoittaa kiireisen arjen keskelle, vaikka monilla siihen intoa riittäisikin. Voimavaroja tai aikaa ei ole vain tarpeeksi.

Sit se on semmonen sitoutuminen siihen että mejän on oltava siellä niinkun ikäänkun joka kerta.

Mutta kyllä epäilen että aika monilla että olis varmaa haluja ja näin mut ei välttämättä oo sitä aikaa ja voimia. Se on ihan se arjen hallinta semmone.

Osa haastateltavista mainitsi myös, etteivät he tässä elämäntilanteessa olisi valmiita ryhtymään vapaaehtoiseksi. Vapaaehtoisena toimiminen nähtiin mahdolliseksi usein vasta sitten, kun lapset olisivat isompia. Myös esimerkiksi työt sekä vapaa-ajan puute koettiin nykyisessä elämäntilanteessa rajoittaviksi.

Et hirveen ihanaa se olis ja tosi mielelläni tekisin, mut se on sit siinä elämäntilanteessa et lapset on vähän isompia et ne niinku ei oo koko ajan kintussa kiinni. Ja kyl mä uskon et se on tosi monella sama tilanne, et tässä ku lapset on pieniä ni on remonttia ja talo projektia ja mitä lie ja ihmiset menee töihin ja työpäivän jälkeen pitäs jotenki saada ruoka ja kämppä ja kello onki sata. Mä en tiedä mitä ne ihmiset tekee jotka niinku pystyy sen lisäksi vielä niinku harrastamaan ja sitoutumaan johonkin järjestötoimintaan. Mä tiedän et niilläkin joilla on ihan tavallisia lapsia, ettei oo erityislapsia, ni tekee tiukkaa näis elämäntilanteis se päivästä toiseen selviämisen.

Kysyttäessä omaa mahdollisuutta vapaaehtoistoimintaan, vain yksi haastatelluista vanhemmista koki sen mahdolliseksi tällä hetkellä. Tästä huolimatta muutamat kuitenkin uskoivat vanhempien pystyvän tekemään jotakin pienempää. Osa taas kertoi suoraa tulevansa mieluummin valmiiseen toimintaan.

Nii ja siis satunnaisia juttuja tietysti mutta mihinkään pysyvään, pitkäaikaiseen ni en usko että pelkästään sillä niin kun se asia kantais.

Paljon helpompi mun esimerkiks ois lähtee johonkun toimintaan jos siellä on ikäänku tällanen palkattu vetäjä et mä saan tulla sinne ja mun ei tarvi ite miettiä että kellä on avaimet ja mitähän tänään tehdään ja kuka tuo kahvit ja juomiset ja täl-laset.

Monet haastatelluista eivät uskoneet vanhempien mahdollisuuksiin toimia vapaaehtoisina. Sitoutuminen oli todellinen ongelma ja arjen kiireet koettiin vievän paljon voimavaroja. Tästä huolimatta kaikki eivät kuitenkaan täysin sulkeneet vapaaehtoistoiminnan mahdollisuutta silloin, jos muut kuin vanhemmat toimisivat vapaaehtoisina.

6.4.4 Toiminnan laadun kriteerit

Harrastustoiminnan laadun osio koostuu erilaisista vanhempien antamista kriteereistä harrastustoiminnalle. Toimintaan liittyy paljon asioita, joihin tulee kiinnittää huomiota. Tämä tekee sen järjestämisestä haasteellista ja siksi myös laadun kriteerit on otettu yhdeksi teemaksi. Haastatteluissa laadun merkitys korostui erityisesti avustajien määrässä sekä ryhmän koossa (taulukko 6).

Taulukko 6. Kaikki vanhempien antamat harrastustoiminnan laatukriteerit

Vahvasti esiin nousseet:	Mainittiin myös:
<ul style="list-style-type: none">• Riittävästi avustajia/ohjaajia• Tarpeeksi pieni ryhmä	<ul style="list-style-type: none">• Ohjaajan kokemus ja koulutus• Erityistarpeiden huomiointi• Turvallisuus• Sopiva vaikeustaso

Harrastustoiminnan laadun kannalta eniten esille tullut teema oli avustajien määrä. Haastatteluista kävi ilmi, että avustajia tulisi olla riittävän paljon, jotta voisi luottaa siihen, että lapsi pärjää. Myös ryhmäkoko tulisi olla tarpeeksi pieni ja tilat asianmukaiset.

Et yleensä tammösessä et jos lähettään rakentamaan erityislapsille mitään toimintaa, niin se että tarvii olla tarpeeks ohjaajia.

No ennen kaikkea resurssit niin et siel on riittävästi aikuisia, et ne lapsethan vaatii paljon enemmän kuin muut ja ryhmä olis tarpeeks pieni ja sit tietenkin ne tilat pitäs olla asianmukaiset, et ei ehkä välttämättä semmonen tavallinen liikuntasali ei ehkä riitä, et siel pitäis olla erityisvälineitä ja tavaroita sitten ja ehkä erityiskoulutettua väkeä ainakin osa. Et se ei riitä pelkästään se pääluku aikuisia.

Haastatteluissa korostettiin myös melko vahvasti turvallisuutta. Vastausten perusteella toiminnan tulisi olla yleisesti ottaen turvallista sekä vaikeustasoltaan sopivaa. Lisäksi ohjaajilta vaaditaan kokemusta ja koulutusta ja ohjaajan tulee osata huomioida etenkin lasten erityistarpeet.

Et se ryhmä on hyvä ni se vaatii kokemusta ja ammattitaitoa et ei niitä voi niinku vaan heittämällä vetää.

Toiminta pitäs olla semmosta et siihen pystys niinku osallistumaan se liikkuva ja ei liikkuva lapsi, eli kyllähän se vaatii aiva hirveesti järjestäjiltä. Ja se että tuntee, tuntee ne tuota niin niin lapset ja niitten erityistarpeet, että eihän se mikää valmis konsepti oo. Et et se tietenki se turvallisuus ja sitte se että mahdollistetaa noi, oli se sitte liikkuminen tai askartelu tai piirtäminen, nii se että kaikki jollai lailla pystys omalla tavallaan osallistumaan.

Laadun kriteerit määrittyivät pääasiassa sen kautta, millaisena hyvä harrastustoiminta vanhempien mielestä näyttäytyi. Vanhemmat korostivat kaikkia näkökulmia melko tasaisesti, mutta kaikkein eniten haastatteluissa esiintyi kuitenkin ohjaajien riittävyyden kriteeri. Tähän liittyi myös vahvasti ilmennyt toive riittävän pienestä ryhmäkoosta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavassa avataan ensin ensimmäisen teeman tuloksia merkityksestä, jonka jälkeen tarkastellaan toista teemaa eli, miksi lapsi ei harrasta. Haasteita kappaleessa avataan kolmannen teeman tuloksia. Johtopäätöksissä tuloksia verrataan jonkin verran Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen vuoden 2001 tutkimukseen, joka esiteltiin luvussa kolme.

7.1 Vanhempien antamat merkitykset

Vanhemmat antoivat vammaisen lapsen harrastustoiminnalle monia merkityksiä. Samat huomiot toistuivat systemaattisesti lähes jokaisessa haastattelussa. Kaikista merkityksistä, myös niistä joita haettiin lapsen harrastamattomuudesta, oli nähtävissä yksi yhteinen punainen lanka. Vanhempien mielestä harrastustoiminta on merkityksellistä ja se antaa paljon lapselle. Haastateltavien puheista oli myös kuultavissa yhteinen jopa katkera näkemys tilanteen vääryydestä ja suuresta epätasa-arvoisuudesta.

”Oma juttu”, joka oli saanut huomiota myös Väestöliiton tutkimuksessa, oli yllättävän vahvasti ilmenevä merkitys, jota omalle lapselle toivottiin. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että ”oma juttu” ei ole vammaiselle lapselle samalla tavalla itsestään selvä asia, kuin vammattomalle lapselle. Lisäksi esiintyvyyden voimakkuudesta voidaan päätellä ”oman jutun” olevan hyvin merkityksellinen lapsen arjen rikastuttaja, joten sen puuttumiseen tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Tuloksista voidaan päätellä, että harrastustoiminta nähtiin haastatteluisa hyvänä väylänä tällaisen ”oman jutun” luomiseen.

Tutkimusten tuloksissa yllättävää oli, ettei kaverien merkitys ennakkoletuksista huolimatta korostunut paljoa. Vain muutama haastateltavista mainitsi erikseen kaverit. Kavereita enemmän vanhemmat korostivat sosiaalisia verkostoja. Tämän tähden herää kysymys onko kaverien merkitys vammaisen lapsen arjessa sitten yhtä merkittävä kuin lasten elämässä yleensä?

Tutkimustulokset viittaavat vanhemmille olevan tärkeintä se, että lapsella on sosiaalisia verkostoja ympärillään. Yksi syy tähän ilmiöön voi olla se, että haastateltujen lapsista monet olivat sillä tavoin vammaisia, että sosiaalisten suhteiden luominen on normaalia vaikeampaa tai jopa mahdotonta normaalin tason mukaisesti.

Harrastustoiminta on hyvä väylä niin sosiaalisten suhteiden luomiseen, kuin kavereiden löytämiseen. Lagerheimin (1992, 67) mukaan vammaisen lapsen on yleensä vaikea löytää harrastuksia ja vanhempien on vaikea auttaa lapsiaan hankkimaan kavereita. Aikuinen voi kuitenkin auttaa lasta hakeutumaan harrastustoiminnan pariin ja näin ollen auttaa pääsemään toimintaan sisälle.

Yllättävää oli myös se, kuinka vahvasti vanhemmat korostivat harrastustoiminnan koko perheelle tuovia merkityksiä. Tämä on myös merkittävä tulos, sillä perheen hyvinvointi lisää lapsen hyvinvointia. Tästä voidaankin vetää johtopäätös, että parantamalla vammaisen lapsen harrastusmahdollisuuksia voidaan parantaa hänen ja hänen perheensä hyvinvointia.

Lopuksi voidaankin todeta, että lisäämällä osallistumismahdollisuuksia harrastuksiin luodaan sosiaalisen verkoston, tunnekokemusten, arjen vaihtelun sekä koko perhettä koskevien etujen lisäksi lapselle jotain aivan omaa. Näin hän voi tuntea olevansa tärkeä – kuten eräs vanhempi asian kauniisti muotoili.

7.2 Lasten antamat merkitykset

Sosiaalisten verkostojen kasvaminen oli vahvasti esillä vanhempien miettiessä merkityksiä. Lasten kohdalla sosiaalisen merkityksen tärkeyttä voi päätellä lasten reaktioista siihen, kun he tunnistivat itsensä ja kaverinsa kuvasta. Vaikka niin sanotun normaalin mittapuun mukaisia kaveruussuhteita ei kerhon aikana syntyneenkään, on sekin jo suuri sosiaalisuuden osoitus, että lapset tunnistivat toisiaan kuvista. Tästä voidaankin olettaa, että heistä muodostui näiden toimintakertojen aikana yhtenäinen ryhmä, joka kokoontui säännöllisesti pitämään hauskaa yhdessä. Näin heille oli muodostunut uusi ulottuvuus sosiaaliseen verkostoon; liikuntakerhoharrastus.

Vanhemmat pitivät harrastustoiminnan yhtenä tärkeimmistä merkityksistä sen herättämiä positiivisia tunteita lapsessa. Lasten katsellessa kuvia he eläytyivät uudelleen niihin tunnetiloihin, joita heillä oli ollut kuvan ottamisen hetkellä. Tehdyt huomiot lasten innokkaista ja iloisista reaktioista kuvien katseluun sekä heidän antamansa suulliset palautteet todistavat, että harrastukset herättävät lapsissa tunnekokemuksia. Huomiot tukevat myös teemahaastatteluista saatuja tuloksia siitä, että tunnepuolen kokemukset ovat tärkeitä mietittäessä harrastustoiminnan merkitystä.

Kaikki lapset valitsivat niin sanotut hymynaamakortit ja että heidän kommenttinsa kuvien toimintaan oli ”kivaa”. Tästä voidaan päätellä, että harrastustoiminta voi olla vammaiselle lapselle erittäin mieltä ja herättää hänessä tunnekokemuksia. Nämä tulokset vahvistavat myös vanhempien haastatteluista saatuja tuloksia. Tästä voidaankin vetää johtopäätös, että tutkimuskysymykseen ”Millaisena liikuntakerhossa käyvät lapset kokivat harrastustoiminnan?” tulokseksi saatiin ”kivana.”

7.3 Syyt lapsen harrastamattomuuteen

Siihen, miksi harrastustoiminta ei olisi merkityksellistä, haettiin vastausta haastatteleamalla vanhempia, joiden lapset eivät käy missään harrastustoiminnassa. Näitä syitä ei kuitenkaan saatu, vaan käytännön syitä siihen, miksi harrastusta ei ollut voitu vielä aloittaa. Tulos oli yllättävä ja tärkeä löydös josta voidaan päätellä, että harrastustoimintaa pidetään korkeassa arvossa ja merkityksellisenä. Merkityksellisyys ei siis näytä poistuvan, vaikka sen pariin ei juuri nyt lasta vietäisikään.

Tutkimuskysymykseen ”Miksi lapsi ei käy harrastustoiminnassa” löytyi vastauksia, jotka olivat osaltaan yhteneviä Väestöliiton tutkimuksen kanssa. Kummankin tutkimuksen tulosten mukaan harrastustoimintaa ei pidetty tärkeänä, kun lapsi oli liian nuori harrastamaan tai päiväkodin koettiin antavan jo tarpeeksi virikkeitä. Eroja taas ilmeni siinä, että Väestöliiton tutkimuksessa listattiin vielä yhdeksi syyksi, että lapsen on hyvä viettää aikaa vanhempien kanssa kotona. Tässä opinnäytetyössä haastatelluista vanhemmista kukaan ei sanonut samaa. Syy löytyy siitä, että vanhemmat korostivat puheissaan vammaisen lapsen olevan usein kotona, kun muu perhe harrastaa normaalilla tavalla.

Vammaisen lapsen harrastamisen haasteiksi tutkimuksessa luokiteltiin esimerkiksi se, ettei tarjontaa ole tarpeeksi. Tämä linkittyi suuresti vanhempien mietteisiin siitä, miksi lapsi ei käy harrastamassa. Mielipiteet sopivan ryhmän löytämisen vaikeudesta saattavat olla tulosta siitä, ettei tarjontaa ole tarpeeksi tai ettei tiedotus ole järjestetty tavoittavalla tavalla. Tästä voidaankin päätellä, että jos vammaisille lapsille suunnatun harrastustoiminnan järjestäjät kiinnittäisivät enemmän huomiota näihin käytännön haasteisiin, saataisiin lasten osallistumismahdollisuuksia nostettua huomattavasti.

7.4 Harrastustoiminnan haasteet

Haastattelujen avulla oli tarkoitus löytää vastauksia myös tutkimuskysymykseen, joka koski vanhempien näkemystä harrastustoiminnan käytännön haasteista. Tarkoituksena oli merkityksen lisäksi saada näkökulmaa siihen, miten toiminnan järjestäminen olisi käytännössä mahdollista ja mitä siihen vaaditaan. Vanhempien näkemyksiä selvitettiin tarkemmin siitä, onko harrastusmahdollisuuksia heidän mielestään tällä hetkellä tarpeeksi ja kuinka hyvin niistä tiedotetaan. Haastattelujen avulla selvitettiin myös, ovatko vanhemmat valmiita toimimaan vapaaehtoisina toiminnan järjestämiseksi. Viimeisenä haasteisiin liittyvänä teemana oli saada selville, mitkä ovat vanhempien antamat laadun kriteerit harrastustoiminnalle.

Vanhempien voidaan nähdä kokevan, että harrastustoimintaa on liian vähän tarjolla vammaisille lapsille Hämeenlinnassa. Tarve toiminnalle osoitautui kuitenkin suureksi. Tarjonnan vähyyys ja tarve ovat selkeästi ristiriidassa ja siksi sen voidaankin todeta olevan merkittävä haaste.

Haastatteluista ilmeni vertailua muihin lapsiin harrastusten tarjonnan suhteen. Vammaisille alle yläkouluikäisille lapsille on vähemmän tarjontaa, kuin sitä vanhemmille. Huomattavasti enemmän tarjontaa on myös vammattomille lapsille. Vanhemmat näkivät kuitenkin hyvin merkitykselliseksi, että vammaisille lapsille olisi enemmän harrastuksia. Myös Väestöliiton tutkimukseen osallistuneista vanhemmista suurin osa piti tärkeänä, että lapsella on harrastuksia.

Osa haastatteluista vanhemmista kertoi suoraan, ettei tiedä mitä vammaisille lapsille on tarjolla. Tästä johdettuna päästään toiseen ongelmakohtaan eli tiedotukseen. Monet vanhemmista kokivat, etteivät he löydä tietoa eri harrastusmahdollisuuksista. Tiedonsaanti ei ole myöskään tarpeeksi tavoitettavaa. Toisaalta tässä tulee lisäksi huomioida tarjonnan vähyyys: tietoa ei voi löytää paljon, kun tarjontaakaan ei ole paljon. Haastatteluissa vanhemmat mainitsivat kuitenkin ehdotuksia erilaisista tiedottamisen tavoista, jotka heidän mielestään voisi tavoittaa perheet. Eniten vanhemmat painottivat sähköpostia, joten haastattelujen perusteella sen voidaan päätellä olevan parhaiten perheet tavoitettava väylä.

Tarjonna ja tiedotuksen lisäksi haastatteluissa käsiteltiin vapaaehtoistyön mahdollisuutta harrastustoiminnan järjestämiseksi. Monet vanhemmat painottivat heiltä löytyvän halua toimintaan ja he myös näkivät vapaaehtoistyön merkityksen. Tästä huolimatta kynnyksymyksiksi muodostuivat arjen kiireet ja voimavarojen puute sekä sitoutumisen ongelma. Vaikka ihmiset toimisivat vapaaehtoisesti, he ovat kuitenkin sitoutuneet tekemään sen, mitä on sovittu (Eskelinen 2005, 8). Haastatteluissa mainittujen syiden perusteella voidaan nähdä, ettei monilla vammaisen lapsen vanhemmilla ole välttämättä juurikaan mahdollisuutta vapaaehtoistyöhön.

Kaikki mikä auttaa vanhempia jaksamaan ja lisää voimavaroja, auttaa heitä auttamaan omaa lastaan, kun taas kaikki mikä kuormittaa ja vie heidän voimavarojaan, pienentää heidän auttamismahdollisuuksiaan (Lagerheim 1990, 208). Vanhempien osallistumisesta toiminnan järjestämiseen ei siis tulisi tehdä liian kuormittavaa, jottei lapsen etu kärsisi. Harrastustoiminnan tulisi ideaalissa tilanteessa olla juuri sellaista toimintaa, joka voimaannuttaa myös vanhempia, eikä kuormita liikaa.

Harrastustoiminnan laadun suhteen vanhemmat korostivat erityisesti kahta siihen vaikuttavaa tekijää. Monissa haastatteluissa painottui, että ryhmäkoon tulisi olla riittävän pieni ja ohjaajia tulisi olla tarpeeksi. Muina kriteereinä mainittiin esimerkiksi ohjaajan kokemus ja koulutus, erityistarpeiden huomioiminen, turvallisuus sekä sopiva vaikeustaso. Näitä kaikkia tarkastellessa voidaan todeta huomioon otettavia asioita olevan melko paljon. Tällöin voidaan johtaa päätelmä, että vammaisten lasten toiminnan vetäminen voi olla hyvinkin haastavaa ja sen laadun takaaminen vaatii paljon.

Tutkimuskysymyksen ”Mitä näkemyksiä vanhemmilla on harrastustoiminnan järjestämisen haasteista” eri osa-alueista saatiin melko yksimielisiä vastauksia. Yhteenvedona voidaan todeta haasteita sisältyvän niin tarjontaan, tiedotukseen, laatuun, kuin vapaaehtoisuustoimintaan, mutta harrastustoiminnan merkityksen pysyvän arvossaan näistä huolimatta. Siksi olisikin tärkeää kiinnittää huomiota myös haasteisiin, joita toiminta ja sen järjestäminen pitävät sisällään. Huomioimalla tekijät, jotka vaikuttavat haitallisesti toimintaan tai heikentävät siihen osallistumista, voidaan mahdollistaa myös vammaisten lasten osallistuminen erilaisiin harrastuksiin.

8 ARVIOINTI JA POHDINTA

Seuraavassa luvussa on tekijöiden arviointia opinnäytetyöstä. Tämän jälkeen pohditaan valokuvauksen ja teemahaastattelujen toteutuksia sekä niiden onnistumista. Lopuksi esitellään vielä tutkimuksen aikana syntyneitä ideoita jatkotutkimuksiin.

8.1 Arviointi

Opinnäytetyön prosessissa oli haasteita aina haastateltavien ja sopivan kirjallisuuden löytämisestä lapsen äänen kuuluville saamiseen asti, alusta loppuun. Työhön saatiin silti toivotulla tavalla harrastustoiminnan merkitystä näkyville. Saatujen tulosten perusteella voidaan sanoa, että tutkimuksessa vastattiin siihen, mihin pyrittiinkin. Haasteista huolimatta kaikki työ on ollut siis kuitenkin vaivan arvoista.

Oli oikea ratkaisu tehdä opinnäytetyö yhdessä. Kummankin henkilökohmainen kiinnostus aiheeseen lisäsi tutkimuksen teon mielekkyyttä ja ajoi tekoa eteenpäin hankaluuksien jarruttaessa. Yhteistyö toi myös työhön näkökulmia, joita todennäköisesti ei olisi yksin pystynyt saavuttamaan. Oli myös oikea ratkaisu aloittaa työn työstäminen hyvissä ajoin sen laajuuden vuoksi. Pitkän prosessin aikana oli mahdollisuus syventyä aiheeseen toivotulla intensiteetillä, rauhassa ja ajan kanssa.

Jos tutkimus pitäisi tehdä uudestaan tällä tieto- ja kokemuspohjalla, työ rajattaisiin alusta asti selkeämmin, mutta muuten työ etenisi varmaankin samoja polkuja käyttäen. Kokemuksen avulla voitaisiin varautua paremmin tutkimuksen mahdollisiin hankaluuksiin. Nämä haasteet ovat kuitenkin olleet opettavaisia ja kasvattaneet ammattilaisina ja tutkijoina enemmän kuin kaikki onnistuneet tutkimusvaiheet yhteensä. On myös ollut varmasti hyödyllistä tulevan Sosionomin työn kannalta oppia sietämään epävarmuutta ja epäonnistumisia.

Kaikkiaan opinnäytetyöprosessi on ollut opettavainen ja olemme hyvin tyytyväisiä lopputulokseen. Toivomme, että työ auttaisi parantamaan vammaisten lasten osallistumismahdollisuutta harrastustoimintaan tai edes kiinnittäisi ihmisten huomiota tähän lasten elämään vaikuttavaan epäkohtaan.

8.2 Teemahaastattelut

Teemahaastattelu sopi hyvin aiheen tutkimiseen. Teemat auttoivat pysymään selkeämmin aiheessa, mutta ne eivät kuitenkaan rajanneet vastauksia liikaa. Tällöin jokainen haastateltava sai kertoa vapaasti asioista, jotka hän itse koki tärkeäksi, pysyen silti halutussa aiheessa. Teemahaastattelujen avulla saatu materiaali olikin hyvin laadukasta ja määrältään riittävää.

Oli hyvä, että haastateltavia oli sekä heistä, keiden lapsi on osallistunut johonkin harrastustoimintaan, että heistä, keiden lapsi ei ole harrastanut mitään. Tämä lisäsi tutkimuksen luotettavuutta ja toi myös näkökulmaa siihen, miksi jotkut eivät olleet osallistuneet mihinkään harrastukseen. Haastetta tähän toi kuitenkin haastateltavien löytäminen, mikä ei ollut ollenkaan niin helppoa, kuin olisi alussa olettanut. Haastateltavat saatiin silti koottua molemmista ryhmistä Helmi-perhekahvilan sekä työelämän yhteyshenkilön avulla.

Haastatteluista tuli kaikkiaan runsaasti aineistoa. Osa haastatteluista oli melko lyhyitä, mutta kaikissa oli kuitenkin hyvää materiaalia aiheesta. Alun perin haastateltavia oli tarkoitus olla kymmenen, mutta se rajautui myöhemmin seitsemään, kun aineistoa oli jo tarpeeksi. Aineisto alkoi myös osittain toistaa itseään, joten lukumäärän katsottiin olevan sopiva myös sen vuoksi aiemmin.

Haastatteluista saadut tulokset vahvistivat Väestöliiton perhebarometrin tuloksia sekä omia ennako-oletuksia, mutta ne toivat myös uutta näkökulmaa merkityksestä ja sen tuomista haasteista. Haastattelujen avulla saatiin vanhempien näkemystä esiin ja tuotua niiden kautta tätä tärkeää aihetta näkyville. Tarkoituksena on herätellä ajatuksia harrastustoiminnan merkityksestä ja kiinnittää huomiota myös toiminnan järjestämiseen liittyviin haasteisiin kehittämisen näkökulmasta.

8.3 Valokuvat

Työhön haluttiin saada mahdollisimman paljon lasten omaa ääntä kuuluvaksi. Lasten kielelliset ja ymmärrykselliset haasteet rajoittivat tiedonkeruun mahdollisuuksia suuresti. Valokuvien avulla päästiin kuitenkin melko hyvään tulokseen. Jotta valokuvien käytöstä olisi saatu kaikki mahdollinen hyöty irti, olisi niiden näyttäminen lapsille pitänyt tapahtua useammalla kerralla. Myös poikkeuksellisen pieni osallistujamäärä, vain neljä lasta, vaikutti saadun aineiston määrään suuresti.

Oli oikea ratkaisu käyttää ulkopuolista kuvaajaa. Toiminnan ohjaaminen olisi ollut muutoin hyvin vaikeaa. Päätös siitä, ettei valokuvia havainnoida oli pitkän pohdinnan tulos. Näin jälkikäteen mietittynä päätös oli oikea. Havainnointi olisi ollut hankalaa suorittaa niin, etteivät omat aiemmat kokemukset olisi vaikuttaneet tehtyihin päätelmiin. Tällöin tutkimuksen luotettavuus olisi voinut kärsiä.

Vaikka valokuvien käyttö ei tuottanutkaan materiaalia parhaalla mahdollisella tavalla, toi se hyvän ja tärkeän lisän tutkimukseen. Valokuvien hyödyntäminen on toimiva tapa saada informaatiota asiakasryhmältä, joka ei kykene normaaliin verbaaliseen kommunikaatioon ja oikein käytettynä menetelmällä voi saada paljonkin tietoa.

8.4 Ideoita jatkotutkimuksiin

Opinnäytetyöstä voi kehittää erilaisia jatkotutkimuksia riippuen siitä, mihin osa-alueeseen haluaa keskittyä. Prosessin aikana syntyi kuitenkin muutama idea, joita voisi erityisesti harkita kehitettäviksi. Ideat kehittyivät haastattelujen pohjalta sekä käytetyistä tutkimusmenetelmistä.

Erään haastattelun pohjalta muodostui ajatus vammaisten lasten integroimisesta tavalliseen harrastusryhmään. Tätä voisi kehittää tarkemmin tutkimalla miten integroiminen käytännössä onnistuisi ja mitä haasteita siihen mahdollisesti liittyisi. Teemaa voisi tutkia myös erään haastatteluihin osallistuneen vanhemman ehdottamalla tavalla selvittäen, mitä tavallisten ryhmien lapset tai heidän vanhempansa ajattelisivat vammaisen lapsen osallistumisesta ryhmään.

Toinen haastattelujen herättämä ajatus jatkotutkimuksesta liittyy vapaaehtoisuuteen. Opinnäytetyön johtopäätöksenä todetaan vanhempien mahdollisuuden vapaaehtoistyöhön olevan vähäistä, vaikka vapaaehtoistyö itsessään onkin merkittävää. Tähän liittyen herää ajatus siitä, että vapaaehtoisena toimisivatkin muut kuin vanhemmat, esimerkiksi opiskelijat. Vapaaehtoistyön asemaa voisi kehittää toiminnan järjestämiseksi hyödyntäen tämän opinnäytetyön tutkimustuloksia.

Kolmas ehdotus jatkotutkimukselle on lähtöisin käytetyistä tutkimusmenetelmistä. Lapsen äänen esiin saamiseksi tutkimuksessa on hyödynnetty valokuvausta. Menetelmä kehittyi jo projektityön aikana pohdittaessa, millä tavoin sellaisten lasten mielipide saataisiin esiin, jotka eivät kykene normaaliin verbaaliseen kommunikointiin. Valokuvauksen avulla lasten ilmeet ja tunteet tulivat niin projekti – kuin opinnäytetyössäkkin selkeästi esiin ja niitä voitiin hyödyntää tutkimuksessa.

Valokuvausmenetelmästä voi tehdä isomman tutkimuksen testaamalla laajemmin sen toimivuutta. Menetelmä voi keskittyä vammaisten lasten äänen esiin saamiseksi tai sitä voi myös soveltaa muihin asiakasryhmiin. Näin saataisiin tärkeää tutkimustulosta menetelmän laajemmasta toimivuudesta ja sitä voitaisiin mahdollisesti hyödyntää yhä enemmän. Kaikilla on kuitenkin oikeus mielipiteensä ilmaisemiseen kommunikaatiokyvyistään riippumatta.

LÄHTEET

- Eriksson, S. 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3/2008. Anjalankoski: SOLVER PALVELUT Oy
- Eskelinen, R. 2005. Välittäjä: vapaaehtoistoiminnan malli. Käsikirja nro 03/04 sarjasta Mahdollisuuksien työpaikka. Helsinki: Suomen Punainen Risti.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 24 - 42.
- Franklin, A. & Sloper P. 2006. Participation of disabled children and young people In decision-making relating to social care. University of York. Social Policy Research Unit: York. Viitattu 22.1.2012. <http://www.york.ac.uk/inst/spru/pubs/pdf/decision.pdf>
- Haapamäki, J. 2000. Näkökulmia päivähoiton yhteisöllisyyteen. Teoksessa Tamminen, M. (toim.) Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatustyhteisönä. Tampere: Tammer-Paino Oy, 14 - 25.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hooton, J. & Westaway, A. 2008. The voice of the child with Down syndrome. Down Syndrome Research and Practice. Viitattu 21.1.2012. <http://www.down-syndrome.org/practice/2064/practice-2064.pdf>
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY
- Jokinen, K. & Malin, M. 2000. Ikä, kansalaistoiminta ja verkostot. Teoksessa Malin, M. (toim.) Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry, 9 - 17.
- Kajanoja, J. 2001. Huono-osaisuuden hinta. Teoksessa Järventie, I. & Saulli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WS Bookwell Oy, 193-208.
- Kananen, J. 2008. Kvali: kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kempainen, A-K. 2000. Turvallisuus, ystävät ja yksinäisyys. Teoksessa Malin, M. (toim.) Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry, 34 - 38.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimeneelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 68 - 84.

Kosunen, E. & Reina, R. 2010. Erityinen lapsi. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 336 - 350.

Kukkasniemi, E. & Kukkasniemi, M. 2010. Harrastava lapsi. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 163 - 175.

Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 115 - 191.

Kurki, L. & Nivala, E. 2006. Johdanto. Teoksessa Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 11 - 23.

Lagerheim, B. 1989. Tervettä puhetta lapsen vammaisuudesta. Helsinki: WSOY.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380. Finlex. Viitattu 22.1.2012.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Pajaanen, Pirjo 2001. Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin. Perhebarometri. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos E 12/2001

Pölkki, P. 2001. Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WS Bookwell Oy, 125-146.

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Ritokoski, S. 2010. Lapsi ja kaverit. Teoksessa Jokela, E. & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 59 - 78.

Saarinen, M. 1999. Ystävyys ja tuettu yhteisöön liittyminen. Teoksessa Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim.) Poikkeava vai erityinen. Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Helsinki: WSOY, 258 - 272.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Yhdistyneiden Kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. Vammaisia tulee kohdella samalla tavalla kuin muita ihmisiä. Helsinki: Yliopistopaino.

Strandell, H. 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalistensuhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.

Tuomisto, P. 2001. Tasapuolisesti harrastus- ja toimintamahdollisuuksia. Teoksessa Sulku, S. & Aromaa, J. (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Oy Edita Ab, 69 - 71.

Turja, L. 2004. Lapset laadun määrittäjinä ja arvioijina. Teoksessa Kupila, P. (toim.) Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 9 - 29.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus 20.11.1989. Unicef. Viitattu 21.1.2012. http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Taustatiedot:

- Lapsen ikä ja vamman tuomat rajoitteet harrastamiseen;
 - Millä tavoilla rajoittaa?
 - Onko estänyt harrastustoimintaan osallistumista?
- Käykö/onko lapsesi käynyt ryhmissä?
 - Millaisissa?
 - Miksi valinnut?
 - Miksi ei käy?

TEEMA 1 ”*Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on vammaisen lapsen harrastustoiminnasta?*”

Harrastustoiminnan ja sen tarjonnan tarpeellisuus:

- Harrastustoiminnan merkitys lapsellenne?
- Harrastuksen tuoman ryhmän merkitys?
- Mitä ryhmiä tiedät olevan tarjolla; alle yläasteikäisille vammaisille lapsille?
- Onko määrällisesti ja sisällöllisesti tarpeeksi tarjolla?

Laatu:

- Millaista vammaisen lapsen harrastustoiminta on mielestäsi; sopivaa lapselle, osataanko ottaa huomioon oikeat asiat, voiko viedä lapsen turvallisesti mielin?
- Millaista on mielestäsi hyvä harrastustoiminta vammaiselle lapselle ajateltuna?
- Kokemuksia ja muilta kuultua; hyviä/huonoja?

Tiedotus:

- Mistä olet saanut tietoa
- Tiedon löytäminen; helppoa/vaikeaa?
- Kaipaisitko enemmän tiedottamista?

Toivomukset tulevaisuuteen:

- Millaisia muutoksia toivoisit vammaisten lasten harrastustoimintaan tulevaisuudessa?

TEEMA 2

"Millä tavoin vanhemmat ovat halukkaita toimimaan vapaaehtoisina, että toiminnan järjestäminen on mahdollista?"

- Millaisena näet vanhempien mahdollisuudet toimia vapaaehtoisena?
- Oma valmius?
 - Oletko itse valmis toimimaan vapaaehtoisena?
 - Millä tavoin käytännössä olisit valmis toimimaan; tavoilla/usein?
 - Kokisitko raskaaksi jos joutuisit suunnittelemaan ja pitämään toimintaa?
 - Tulisitko mieluummin valmiiseen toimintaan?
- Millä tavoilla kerhon järjestäminen ja toiminta onnistuisi?

LIIKUNTAKERHON TOIMINTAKERTOJEN RUNGOT

Ensimmäinen toimintakerta 2.5.2011 Peikkoteema

Alkupiiri (kuvia)

- Aurinko ja peikot – leikki

Jakautuminen kahteen ryhmään; pienet & isot:

pienet:

- Eläinsuunnistus (lintu, kissa, pupu ja käärme)
- Curling

Isot:

- Junaleikki (asemilla)
- Peikon herkut -leikki (banaani, omena, porkkana ja sieni)

Yhdessä:

- Piiriin → Peikkojumppa (cd:ltä laulu)
- *Yhdessä Satujumppa (Peikkojen metsäretki):*
 - Peikot **kyristyivät** ja etenivät väistellen edessään matalalla olevia oksia.
 - Edessä oli suo, joka oli peikoille raskas kulkea. Oli **nostettava jalkojaan** etteivät ne uppoaisi suohon. Suon sai ylittää kukin **oman taitonsa mukaan; konttasivat ja ryömivät.**
 - Sitten tuli joki joka täytyi ylittää. Joessa pilkotti siellä täällä kiviä, joten he **loikkivat kiveltä toiselle** päästäkseen toiselle puolelle.
 - Kivet loppuivat: piti uida joen yli. Peikoilla oli **monta eri uintityyliä** joilla he ylittivät joen.
 - Rannalle päästyä tuli **ravistella** vedet pois
 - Seuraavaksi syötiin marjoja joita he **noukkivat kummaltakin puolelta** vuorotellen. Oikealla kädellä polun vasemmalta puolelta ja vasemmalla kädellä oikealta puolelta.
 - Muurahaiset alkoivat kiivetä peikkojen jalkoja pitkin nipistellen peikon varpaita. Heidän oli kulkiessa **ravisteltava jalkojaan**
 - Peikot eksyivät joten he **kiipesivät** oksia pitkin **tähystelemään** → Rannan äänet alkoivat kuulua (cd:ltä)
 - Rannalle pötköttämään (patjoille) → **rentoutus** (peitot päälle ja rauhallista meren ääntä cd:ltä)

Lopuksi kaikki yhdessä mehulle ja piparille!

Toinen toimintakerta 16.5.2011 Autoteema

Pallojen heitto

- Yhtä aikaa keiloja päin, sekä koreihin (ensin pieni pallo → isompia)

Leikkivarjo

- Kaikki ensin heiluttelee.. isosti/pienesti/pallo päällä
- Lapset varjon päälle istumaan; karuselli
- Lapset varjon alle; heiluttelua ylös ja alas..

Jaettu osuus

Isot:

- Liikennevaloleikki (värikorttien avulla)
- Seuraa johtajaa -leikki

Pienet:

- Kissan aamujumppa -leikki (helppoja jumppaliikkeitä ”kissan tapaan”)
- Pupun ruokkimis-leikki (hernepusseilla ”ruokitaan pehmolelupupua” eli niitä heitellään, vanteen eli ”häkin” sisälle)
- Palloilua pupun kanssa

Yhteinen: Autopesula

- Lapset autoja, ohjaajat autopesula
- Leikin päämäärä: Auto huristelee pesulaitteen läpi.
- Leikin kulku: Kukin kertoo vuorollaan millainen auto on ja konttaa pesulaitteen läpi. Pesulaitteessa auto pestään hernepusseilla ja kuivataan huiveilla huiskuttamalla.

Lopuksi rentoutus

- Autot talleihin eli huopien päälle unille → vanhemmat levittävät vanhan/maalaavat auton, erilaisilla pensseleillä ja hernepusseilla (rentoutus musiikki taustalla)

Yhdessä mehulle ja piparille!

Viimeinen toimintakerta 30.5.2011 Teema: Suosikkileikit

- Peikkojumppa (cdl:tä)
- Boccia

Jakaudutaan eri toimintapisteisiin ja kierretään niin että kaikki käy kaikilla pisteillä

- Keilaus
- Rengas huivit
- Pehmokiekot
- Jalan- ja kädenjäljet lattialla
- Pallonheittoa koreihin

Ilmapallopöyrstötähdet:

- Ilmapallojen solmukohtiin sidottu huiveja pöyrstöiksi
- ”Pöyrstötähtiä” heilutellaan ilmassa ja heitellään ympäriinsä

Leikkivarjo:

- Kaikki ensin heiluttelee.. isosti/pienesti/pallo päällä
- Lapset varjon päälle istumaan; karuselli
- Lapset varjon alle; heiluttelua ylös ja alas..

Rentoutus:

- Basaalihieronta; vanhempien toimesta esimerkkiä antaen (rentoutusmusiikki taustalla)

Yhdessä mehulle ja piparille!